

Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Metafor Kullanımı Açısından İncelenmesi

Recep UÇAR¹ Neslihan DAĞ^{*2}

¹ Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, Malatya, Türkiye
Assoc. Prof., Inonu University, Faculty of Theology, Department of Religious Education, Malatya, Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0520-577X> | ROR ID: <https://ror.org/04asck240> | recep.ucar@inonu.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Malatya, Türkiye
PhD Candidate, Inonu University, Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and Religious Sciences, Malatya, Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2136-4362> | ROR ID: <https://ror.org/04asck240> | neslihandag_23@hotmail.com

*Corresponding Author/Sorumlu Yazar

Makale Bilgileri

Öz

Makale Geçmişi

Geliş: 03.09.2024

Kabul: 26.12.2024

Yayın: 30.12.2024

Anahtar Kelimeler:

Din Eğitimi,
Din Öğretimi,
Din Kültürü ve Ahlak
Bilgisi,
Metafor,
Ders Kitabı İncelemesi.

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının metafor kullanımı açısından incelenmesidir. Metaforlar soyut dini kavramları somut ve anlaşılır hale getirmede etkili bir araçtır. Çalışmada metaforların, din öğretiminde öğrencilerin soyut dini kavramları anlamalarını kolaylaştırdığı ve öğrenme sürecinde kazanımları desteklediği vurgulanmaktadır. Çalışmada doküman incelemesi tekniği ile 9, 10, 11 ve 12. sınıf ders kitapları incelenmiştir. Metaforların tespit edildiği ünite kazanımları tablolarında gösterilmiştir. Çalışmada ulaşılan bulgulara göre metaforlar ders kitaplarında 9. ve 12. sınıflarda dengeli dağıtılmıştır. Ancak soyut konu ve kavramların ağırlıklı olduğu 10. ve 11. sınıflarda yeterli miktarda kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda DKAB ders kitaplarında metafor kullanımının anlaşılması güç ve soyut dini kavramları öğrencilerin daha iyi anlayıp kolay öğrenmelerine katkı sağlayan bir araç olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca din eğitimi ve öğretiminde pedagojik yöntemlerin geliştirilmesinde önemli bir katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu yüzden yeni maarif modeline göre hazırlanacak ders kitaplarında ders materyalini daha anlaşılır ve etkili hale getirmesi için metafor kullanımının artırılması önerilebilir.

Analysis of Secondary School Religious Culture and Moral Knowledge Textbooks in Terms of Metaphor Use

Article Info

Abstract

Article History

Received: 03.09.2024

Accepted: 26.12.2024

Published: 26.12.2024

Keywords:

Religious Education,
Religious Teaching,
Religious Culture and
Moral Knowledge,
Metaphor,
Textbook Review.

The purpose of this study is to analyze secondary school Religious Culture and Moral Knowledge textbooks with respect to their use of metaphor. Metaphors are an effective tool for making abstract religious concepts more concrete and understandable. The study emphasizes that metaphors facilitate students' comprehension of abstract religious concepts in religious education and support achievements in the learning process. In the study, textbooks for grades 9, 10, 11 and 12 were analyzed using the document review technique. Unit achievements where metaphors were identified are presented in the tables. According to the findings of the study, metaphors were distributed evenly in the textbooks for grades 9 and 12. However, it was determined that their use was insufficient in the textbooks for grade 10 and 11, where abstract topics and concepts are predominant. In this context, it is evident that the use of metaphors in DKAB textbooks is a tool that contributes to students' better understanding and facilitates their learning of difficult and abstract religious concepts. Furthermore, it can also be said that the inclusion of metaphors can significantly enhance pedagogical strategies in religious education and teaching. Therefore, it is recommended to increase the use of metaphors in textbooks to be designed according to the new education model to make the course material more understandable and effective.

Atıf/Citation: Uçar, Recep – Dağ, Neslihan. "Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Metafor Kullanımı Açısından İncelenmesi". *Akif* 54/2 (2024), 305-346. <https://doi.org/10.51121/akif.2024.68>

"This article is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License** (CC BY-NC 4.0)" / Bu makale, **Atıf-GayriTicari (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı** altında lisanslanmıştır."

Giriş

Din eğitimi ve öğretimi, öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor yönünden bütünsel olarak gelişimini sağlamayı hedeflemektedir. Problem çözme, eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerini gerçekleştirme din eğitimin amaçları arasındadır.¹ Bireyin çevresindeki dünyayı anlama ve öğrenmesini sağlayan zihinsel faaliyetlerdeki gelişim alanı bilişsel gelişim olarak kabul edilmektedir.²

2005-2006 eğitim öğretim döneminden itibaren ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) programında yapılandırmacı yaklaşım, çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme gibi yaklaşımlar uygulamaya konulmuştur. Yapılandırmacı yaklaşımın amacı, bilişsel becerileri geliştirerek anlamlı ilişkilerle bilginin yapılandırılmasını ve öğrenmenin kalıcılığını sağlamaktır. Bu yaklaşımda bilgiler, öğrencilerin sahip olduğu ön bilgilerle ilişkilendirilerek bizzat öğrencilerin kendi çabası ile zihinlerinde oluşur.³ Yapılandırmacı yaklaşım bu yönüyle bilgilerin öğretmen tarafından aktarıldığı, öğrencinin pasif alıcı konumunda olduğu geleneksel yaklaşımdan ayrılır. Din eğitimi ve öğretimi sürecinde kullanılan doğru bir öğretim yöntemi, dini inancın doğru anlaşılmasına ve günlük yaşamda pratik hale gelmesine katkı sağlar.⁴ Bunu sağlayan düşünme ve ifade biçimlerinden biri de metafor yöntemidir.

Metafor kelimesi sözlük anlamı olarak, Grekçe 'metaphore'den gelen, meta: öte ve phrein: taşımak kelimelerinden oluşmuştur. "Bir yerden başka bir yere götürmek, bir şeyi başka bir şey vasıtasıyla anlayıp tecrübe etmek." demektir. Burada anlamın kalıcılığı söz konudur.⁵ Metafor, Türkçe Sözlük'te anlam bakımından mecaz, kinaye, teşbih vb. ile eş anlamlı olarak açıklanmıştır.⁶ Metafor sadece mecaz olmayıp aynı zamanda temel bir düşünce mekanizmasına sahiptir.⁷

Metafor, iki nesne ya da kavramı birbiriyle ilişkilendiren, bu iki kavramı sembolik bir şekilde karşılaştıran ve benzetme yoluyla ilgi kuran dilsel bir araçtır. Metaforla soyut kavramlar ve anlaşılması güç olgular daha bilindik ve tanıdık ifadelerle anlatılır.⁸ Lakoff ve Johnson'un kavramsal metafor teorisine göre metafor sadece dille ifade edilen bir söz figürü değil düşünsel bir mekanizmaya sahip bir bilişsel kavramdır. Bu teoriye göre kavramsal metaforlar; yönelim, yapısal ve ontolojik metaforlar olarak isimlendirilmiştir. Ontolojik metaforlar; genellikle soyut kavramları somut bir varlık olarak göstermenin yanında ona atıfta bulunma, nicelik, neden, amaç ve durum belirlemek gibi birçok amaca hizmet eder. "Zihin makinedir." örneğinde soyut bir kavram somut bir nesneye benzetilmiş iken "Zihnim dağıldı, aşk bir yolculuktur." örneklerinde soyut bir kavram soyut bir durum ile ifade edilmiştir.⁹ Metaforlar hem soyut-somut hem canlı-cansız kavramları içerebilir, aynı zamanda olumlu ya da olumsuz niteliklere

1 Yusuf Ceylan, "Eğitimin Doğası ve Din Eğitimi: Günümüzde Din Alanında Eğitimi Olmanın Anlamı", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/47 (2018), 50.

2 Yıldız Kızılabdullah, "Yapılandırmacılık Yaklaşımının İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/2 (2008), 199.

3 Mahmut Zengin, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşım* (İstanbul: Dem Yayınları, 2011), 50.

4 Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2020), 142.

5 George Lakoff - Johnson Johnson, *Metaforlar. Hayat. Anlam ve Dil*, çev. Gökhan Yavuz Demir (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005), 13.

6 Turan Karataş (İstanbul: Sütun Yayınları, 2011), "Ansiklopedik Edebiyat Terimler Sözlüğü", 396.

7 Yusuf Cerit, "Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 6/4 (2008), 694.

8 Ayşegül Şeyihoğlu - Gülşah Gençer, "Hayat Bilgisi Öğretiminde 'Metafor' Tekniğinin Kullanımı", *Journal of Turkish Science Education* 8/3 (2011), 83.

9 Lakoff - Johnson, *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*, 49-52.

sahip olabilir.¹⁰ Bu çalışmada yapılan analizde metaforlar ontolojik metafor olarak değerlendirildiğinden dolayı, burada sadece ontolojik metaforların açıklanmasıyla yetinilmiştir.

Metafor Aristoteles'ten günümüze kadar retorik, dilbilim, felsefe, psikoloji, sosyoloji ve pedagoji gibi alanlarda kullanılmıştır. Bugün de bu bilim dallarında bir anlatım ve öğretim aracı olarak kullanılmaya devam etmektedir.¹¹

Eğitim ve öğretimde metafor kullanılmasının çok önemli bir yeri vardır. Özellikle öğretim süreçlerinde soyut, karmaşık, kuramsal bir kavramı veya olguyu anlayıp açıklamada metaforun güçlü zihinsel bir araç olarak faydaları görülmektedir.¹² Metaforlar iki şey arasında karşılaştırma yaparak benzerliklere dikkat çeker.¹³ Bu yolla bir şeyi başka bir şeyin yerine koyarak iyi bilinen bir durumun anlamını bilinmeyen bir duruma taşır. Böylece yeni bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştırır.¹⁴ Her metafor, bir hedef alanı ve bir kaynak alanı içerir. Kaynak alanındaki bilgiler hedef alanına aktarılır.¹⁵ Bilginin öğrenilirken metaforik olarak somutlaştırılmasında amaç, kaynak bilgiyi öğrenciler tarafından anlaşılabilir bir alana veya duruma dayandırmak ve yapılandırmaktır.¹⁶ Yapılandırmacılığın tanımına bakıldığında, metaforik düşünen birinin aynı zamanda yapılandırmacı öğrenen kişi olduğu anlaşılmaktadır.¹⁷ Soyut kavramların somutlaştırılmasında metaforlar, yapılandırmacı yaklaşımın öğrenme sürecindeki temel araçlarından biridir. Çünkü metaforlar, öğrencilere kendi deneyimlerine bağlı olarak bilinenden bilinmeyene doğru yeni bir anlam inşa etmelerine olanak tanır. Hem metaforik düşünme hem de yapılandırmacı yaklaşım, aktif öğrenmeyi teşvik ederek öğrencilerin bilişsel bağlantılar kurup yeni anlamlar oluşturmasını sağlar. Bu da metafor kullanımının yapılandırmacı yaklaşımın bilgi inşası ve öğrenme sürecine yönelik temel ilkeleriyle örtüşüğünü göstermektedir.

Metafor kullanımı, anlaşılması zor olan soyut kavramları öğrenirken somutlaştırmada ve görselleştirmede öğrencilere büyük fayda sağlar.¹⁸ Metaforun öğrenmede motivasyonu artırması, yaratıcı düşünmeyi ve hayal gücünü geliştirmesi ayrıca bilginin akılda kalmasını sağlaması gibi birçok faydası vardır. Bütün bu faydalar metaforun, öğrenme sürecinde öğrencinin problem çözme ve eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirmesinde etkili bir şekilde kullanılabileceğini göstermektedir.¹⁹ Bu bağlamda metaforlar din öğretiminde karmaşık, soyut kavram ve olguların açıklanmasında öncelikle tercih edilen bir araç olabilir.

10 Çetin Semerci, "Program Geliştirme, Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni İlköğretim Programlarına Farklı Bir Bakış", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31/2 (2007), 133.

11 Celal Demir - Özge Karakaş Yıldırım, "Türkçede Metaforlar ve Metaforik Anlatımlar", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21/4 (2019), 1086.

12 Şule Egüz - Turgay Öntaş, "Ortaokul Öğrencilerinin 'Öğretmen' Kavramına İlişkin Kullandıkları Metaforlar", *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5/1 (2018), 80.

13 Emine Şule Özcan, *Lise Yeni 12. Sınıf Biyoloji Ders Kitabında Kullanılan Metaforlar ve Analogiler Üzerine Bir Araştırma* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 12.

14 Cerit, "Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri", 694.

15 Nagehan Uçan Eke, *Klasik Türk Edebiyatında Metaforik Üslup* (Ankara: Akçağ, 2017), 57.

16 Alvaro Sanchez vd., "Eğitim İçin Sanal Gerçeklik Sistemlerinin Tasarımı: Bilişsel Bir Yaklaşım", *Eğitim ve Bilgi Teknolojileri Dergisi* 5/4 (200M.S.), 2000.

17 Semerci, "Program Geliştirme, Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni İlköğretim Programlarına Farklı Bir Bakış", 125.

18 Mustafa Arslan - Metin Bayrakçı, "Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi", *Milli Eğitim Dergisi* 35/171 (2006), 101.

19 Kevser Yıldırım, *Mesnevi'de Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi İçin Faydalanılabilecek Metaforların İncelenmesi* (İstanbul: Yedi Tepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 59.

Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Öğretim programında “Din öğretimi, kendine özgü kavramsal çerçevesi olan bir yapıya sahiptir. Din öğretiminde anlamlı ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesi, bu kavramların din dilinin özellikleri ve kullanım şekillerinin öğrencilere kazandırılmasına bağlıdır.”²⁰ ifadesinde kavramlar arası ilişki kurarak bir kavramla başka bir kavramı anlamayı sağlayan din dilindeki metaforlarla kalıcı öğrenmenin gerçekleşebileceği anlaşılmaktadır. Yine öğretim programında “...öğrencilerin temel değerleri anlamaları, benimsemeleri, sahip oldukları değerler ile uyumlu hareket etmeleri hedeflenmiştir.”²¹ ifadesinde öğrencilerin sahip olmaları hedeflenen değerlerden bahsedilmiştir. Bu değerler soyut kavramlar olduğu için bu kavramların anlaşılmasında metaforik dil kullanımının soyut işlemler döneminde olan lise öğrencileri için uygun olduğu anlaşılmaktadır.

Soyut kavramların yoğunlukla kullanıldığı din eğitiminde metaforların kullanılması anlatılmak istenilenin anlaşılması noktasında önemlidir. Kur’an’ı Kerim ve hadislerde metaforlar çok kullanılmıştır. Bu yüzden din eğitiminde metaforların kullanılması kaçınılmazdır. Din eğitimi ve öğretiminde metafor yöntemi insanın zihnini açan bir anahtar gibi işlev görerek insanın düşünme yeteneğini geliştirebilir.

Din eğitiminin doğru ve sağlıklı yapılabilmesi için doğru materyallerin kullanılması önemlidir. Bu materyallerin başında da günümüz eğitim sistemi içinde kullanılan ders kitapları gelmektedir. Ders kitapları eğitim süreci boyunca öğrenci ile en yakın ve en uzun ilişki kuran bir öğretim materyali olması bakımından çok önemlidir. Bu yüzden ders kitaplarının öğretim programlarının perspektiflerine uygun olarak hazırlanması gerekir.²² Ders kitabının amacı, bütün öğeleriyle öğretimin hedeflerini gerçekleştirmektir. Bu yönüyle ders kitapları konularla ilgili bilgileri aktarırken, yeni düşüncelerin oluşmasına zemin hazırlamak suretiyle yeni bilgi üretilmesine de zemin hazırlayabilir.²³ Ders kitapları, öğrencilerin dikkat ve ilgisini mevcut konuya çekerek onlara öğrenme yaşantıları sunarak onları derse istekli kılmalıdır. Ayrıca gözlem, deney ve araştırma yaparak belli sonuçlara kendi kendine ulaşması için öğrenciye fırsat tanımalıdır.²⁴ Buradan anlaşılmaktadır ki etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesi için önemli bir bilgi kaynağı ve materyal olan ders kitabının dersin öngörülen kazanımlarına ulaştıracak düzeyde olması gerekir. Ortaöğretim öğrencileri 12-18 yaş aralığında olup soyut işlemler döneminde dir. Bu dönemde soyut düşünebilme, varsayımlarla düşünme ve mantıksal düşünebilme becerileri kazanılır. Bu gelişim özellikleri özellikle soyut nitelikte olan dini düşünce ve kavramların anlaşılmasında önemli rol oynar.²⁵ Bu dönem öğrencileri için metafor kullanımı, soyut düşünme becerilerini geliştirmenin yanında farklı anlamlar keşfetmek ve öğrenmeye ilgiyi artırmak açısından büyük faydalar sağlar. Bunun için din eğitimi ve öğretiminde önemli bir materyal olan ders kitaplarında özellikle soyut konu ve kavramların öğretilmesi ve bilgilerin kalıcılığını sağlaması açısından üst düzey bilişsel düşünmeyi geliştiren metaforun kullanılması çok önemli görülmektedir. Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından hazırlanmış orta öğretim düzeyinde DKAB 9, 10, 11 ve 12. sınıf ders kitapları, anlatımı etkili kılan dilsel bir araç olan metaforun

20 Milli Eğitim Bakanlığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 Ve 12. Sınıflar) (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018), 12.

21 Milli Eğitim Bakanlığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 Ve 12. Sınıflar), 10.

22 Cihan Ağca - Hasan Meydan, “Yedinci Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabının Kök Değerlerin Öğretimi Açısından İncelenmesi”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (2022), 99.

23 Abdurrahman Kılıç - Serdal Seven, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (Ankara: Pegem Yayınları, 2011), 107.

24 Yasin Ünsal - Bilal Güneş, “Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak MEB İlköğretim 4.Sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabına Fizik Konuları Yönünden Eleştirel Bir Bakış”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22/3 (2002), 111.

25 Mehmet Su, “Piaget’in Bilişsel Gelişim Teorisinin Ergenlik Dönemi Dini Gelişim Üzerindeki Etkileri: Elkind’in Yaklaşımı”, *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 13/1 (2022), 68.

kullanılması açısından incelenerek öğrencilerin öğrenmelerine sağladığı katkılar noktasında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim DKAB ders kitaplarında metafor kullanımının sıklığını, etkinliğini ve eksikliklerini tespit etmek ve bu eksikliklerin öğretim sürecine olan etkilerini analiz etmektir.

Din eğitimi ve öğretiminde metafor kullanımı öğrencinin düşünme becerilerini geliştiren bir araçtır. Soyut kavramların daha iyi anlaşılmasını sağlar. Bilgilerin zihinlerde daha kalıcı olarak anlamlandırılmasına katkı sağlar. Genel olarak eğitim literatüründe ve özelde din eğitiminde metaforların genellikle veri toplama aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak, DKAB ders kitaplarındaki metaforların analizine yönelik kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu eksiklik, hem ders kitaplarının pedagojik etkinliğini hem de metaforların anlam inşasındaki rolünü anlamada önemli bir boşluk oluşturmaktadır. Bu durum, çalışmamızın özgün yönünü ortaya koymaktadır. Ancak farklı ders kitaplarının metafor kullanımını açısından incelendiği çalışmalara bakıldığında fizik²⁶, Türkçe²⁷, biyoloji²⁸, coğrafya²⁹ adlı tez çalışmaları ile "sosyal bilgiler³⁰ adlı makale çalışmasının yapıldığı görülmüştür.

Eğitimde ve din eğitiminde metafor kullanılmasının önemine binaen bu çalışma ile metaforların ders kitaplarında yeterli doğru ve etkili kullanılıp kullanılmadığını ve ders kitaplarının niteliğini göstermesi bakımından alan literatürüne önemli bir katkı sağlayacağı umulmaktadır.

2. Araştırmanın Problemi

Bu çalışma, ortaöğretim DKAB ders kitaplarındaki metaforların niceliksel dağılımını ve bu metaforların soyut dini kavramları somutlaştırmadaki pedagojik etkinliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda ortaöğretim DKAB ders kitapları metafor kullanımını açısından incelenmiştir. Bu inceleme doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

"Metaforlar neden önemlidir?"

DKAB ders kitaplarında, hangi sınıf seviyesinde ve ünite kazanımlarında ne kadar metafor kullanılmıştır?

Kullanılan metaforlar hangi kategoride (ayet, hadis, metin, şiir vb.) yer almıştır.

Kullanılan metaforlar ilgili kazanımın gerçekleşmesi için yeterli midir?

3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma genel liselerde okutulmak üzere MEB TTKB tarafından hazırlanmış ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf ders kitaplarının incelenmesi ile sınırlıdır.

²⁶ Tuğba Bolat, *Ortaöğretim Fizik Ders Kitaplarında Kullanılan Metaforik Kavramların Tespiti ve Sınıflandırılması* (Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

²⁷ Fatma Gülin Ustaoglu, *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Metafor* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).

²⁸ Özcan, *Lise Yeni 12. Sınıf Biyoloji Ders Kitabında Kullanılan Metaforlar ve Analogiler Üzerine Bir Araştırma*.

²⁹ İbrahim Emrah Özgürbüz, *Coğrafya Ders Kitaplarındaki Analogilerin Ve Metaforların Analizi* (Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2013).

³⁰ Ünsal Bekdemir vd., "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Metaforların Kullanımı Çerçevesinde Ders Kitaplarının İncelenmesi", *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21/4 (2021), 1280-1293.

Metaforlar, pek çok yazar ve düşünür tarafından, birçok sınıfa ayrılmıştır.³¹ Ancak metaforların pedagojik etkinliğini değerlendirmede çalışmanın kapsamına uygun olarak sadece Lakoff ve Johnson'un kavramsal metafor teorisindeki ontolojik metaforlar esas alınmıştır. Çünkü ontolojik metaforlar soyut kavramların somutlaştırılmasında ve bilinmeyen bir kavramın bilinen bir kavram veya durumla açıklanmasında etkin bir araç olduğu için bu çalışmada tercih edilmiştir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemine dayalı olarak doküman analizi tercih edilmiştir. Çünkü doküman analizi araştırma konusu olan olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin detaylı incelenmesidir.³² Ayrıca doküman analizi belli bir amaç doğrultusunda kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini içerir.³³ Ders kitapları bütün ünite ve değerlendirmeleriyle birlikte incelenmiştir. Metaforların analizinde Lakoff ve Johnson'ın kavramsal metafor teorisindeki ontolojik metaforlar esas alınmıştır.

4.1. Araştırmanın Veri Kaynağı

Çalışmada veri kaynağı olarak 9,³⁴ 10,³⁵ 11³⁶ ve 12.³⁷ sınıf DKAB ders kitapları ele alınmıştır. Bu kitaplar MEB TTKB'nin 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı Kurul kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

4.2. Verilerin Analizi

Bu çalışmada, doküman analizi yöntemiyle DKAB ders kitaplarındaki metaforlar incelenmiştir. Metaforları tespit etmek için içerik analizi kullanılmıştır. Çünkü içerik analizi bir metin veya metinler grubunda belirli kelime veya kavramların varlığını tespit etme amacıyla yapılan bir tekniktir.³⁸ İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler arasında ilişki kurularak belirli kavram ve temalar şeklinde bir araya getirilir.³⁹

Analiz sürecinde öncelikle kitapların tüm üniteleri taranarak metaforik ifadeler belirlenmiştir. Metaforik ifadeler tespit edilirken, metaforun bir şeyi başka bir şeyle anlatarak anlamı taşıma ve aralarındaki benzerlik ilişkisi dikkate alınmıştır. Bir metaforun soyut mu yoksa somut mu olduğu bağlama göre değişebilir. Metaforik ifadeler, Lakoff ve Johnson'un kavramsal metafor teorisindeki ontolojik metaforların bir şeyi başka bir şey olarak görme işlevine göre "benzeyen - benzetilen" "hedef - kaynak" "soyut - somut" ilişkisine göre kodlanarak analiz edilmiştir. Metaforun geçtiği yer "ayet-hadis-metin(yazarın ifadesi olarak), şiir (atasözü, bilmece, vb.) olarak kategorilere ayrılmıştır. Ayrıca metaforların hangi ünite ve kazanımında(bilişsel, duyuşsal, psiko-motor) ne kadar kullanıldığı belirtilerek sayı olarak dağılımı gösterilmiştir. Elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Böylece metaforların

³¹ Muharrem Atabay, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kavram Öğretiminde Metafor Kullanımı -11. Sınıf 3.*

Ünite Örneği- (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 36.

³² Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 141.

³³ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2009), 183.

³⁴ Abdullah Bektaş vd., *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 9* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2022).

³⁵ Numan Konaklı vd., *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 10* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2023).

³⁶ Bekir Pınarbaşı - Fikri Özdemir, *Orta Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 11* (Ankara: Sdr Dikey Yayıncılık, 2022).

³⁷ Feramuz Yılmaz vd., *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 12* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2022).

³⁸ Şener Büyüköztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi, 2024), 269.

³⁹ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 227.

her sınıf düzeyinde hangi ünite ve kazanımda ne kadar kullanıldığı belirtilmiştir. Her tablonun altında tabloyu açıklayan bilgi ve yorumuna yer verilmiştir. Çalışmanın güvenilirliği için Cohen's Kappa istatistiği kullanılmıştır. Cohen's Kappa, iki bağımsız kodlayıcının aynı birimlere (örneğin metafor kategorileri) yaptığı kodlamalar arasındaki uyum derecesini tesadüfi uyum olasılığını dikkate alarak ölçen bir yöntemdir³⁹. Bu yöntem, tesadüfi uyumu da dikkate alarak gerçek uyumu değerlendirir. Çalışmada metaforların tespiti ve analizi konusunda bir Türk Dili ve Edebiyatı uzmanının görüşüne başvurularak metaforlar oluşturulmuştur. Kodlayıcılar arasında fikir birliği oluşturulduktan sonra ünitelerin tamamı kodlayıcılar tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Kodlamalar sonucunda kodlayıcılar arası güvenilirlik hesaplanmıştır. Buna göre kitaplar bazında hesaplanan Cohen's Kappa değerlerinin .81 ile .94 arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu değerler kodlayıcılar arası güvenilirliğin yeterli olduğuna işaret etmektedir.

5. Bulgular

Tablo 1. 9.Sınıf 1. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Bilgi ve İnanç ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1.İslam'da bilginin kaynaklarını açıklar. (Bilişsel kazanım-anlama)	<i>"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler." el-Ahzab 33/72</i>	Soyut Emanetin ağırlığı	Somut Gökler ve yer(temsil)	Ayet	3
	<i>"...Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Bundan dolayı anlamazlar." el-Bakara 2/171</i>	Soyut İnanmayan insan	Somut Sağır-dilsiz, kör	Ayet	
	<i>"...Ama gerçek şu ki gözler kör olmaz; lâkin göğüsler içindeki kalpler kör olur". el-Hac 22/46</i>	Somut İnanmayan kalp	Somut Kör olmak	Ayet	
2.İslam inancında imanın mahiyetini araştırır. (Bilişsel kazanım-çözümleme)	<i>"Akaid, gönülden bağlanılan düğüm atmışçasına kesinlikle inanılan şeyler..."</i>	Soyut Akaid	Somut Düğüm gibi	Metin	4
	<i>"...Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli kalır."</i>	Somut Amel	Somut Takip etme (kişileştirme)	Hadis	
	<i>"Ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz!"</i>	Somut İş	Somut Ayna	Şiir	
	<i>Şahsın görünür rütbe-i aklı, eserinde"</i>	Soyut Rütbe-i akıl	Soyut Eser		

	<i>İslam inanç esaslarının içinde olduğu bir kalp resmi</i>	<i>Soyut</i> İnancın yeri	<i>Somut</i> Kalp görseli	<i>Görsel</i>	
3. İsrâ 36. ayet ile Mülk suresi 23. ayetlerinde verilen mesajları değerlendirir. (Bilişsel kazanım-değerlendirme)	<i>"...Allah'ın (c.c.) ayetlerine gözlerini ve kulaklarını kapatmaktadır." el-Araf 7/179</i> <i>"İnkârcılar dediler ki: Bu Kur'an'a kulak vermeyin..."(el-Fussilet 26).</i>	<i>Somut</i> Kulak kapatmak	<i>Soyut</i> Reddetme	<i>Ayet</i>	
	<i>"... (Kur'an'ı) dinlediğiniz hâlde ondan yüz çevirmeyin.... Şüphesiz, yeryüzünde yürüyen canlıların Allah katında en kötüsü, akıllarını kullanmayan (gerçeği görmeyen) sağır ve dilsizlerdir." el-Enfal 20-22</i>	<i>Soyut</i> İnanmama	<i>Somut</i> Yüz çevirmek	<i>Ayet</i>	4
	<i>"Onlar, kendilerine Rablerinin ayetleri hatırlatıldığı zaman, onlara kör ve sağır kesilmezler." el-Furkan 25/72-73</i>	<i>Soyut</i> Hakkı görmemek, duymamak	<i>Somut</i> Kör, sağır	<i>Ayet</i>	
	<i>Akl nimettir. Şükrü düşünmektir.</i>	<i>Soyut</i> (Akıl, Bilgi,	<i>Soyut</i> Nimet	<i>Metin</i>	5
	<i>Vücut nimettir. Şükrü oruçtur.</i>	<i>Somut</i> Vücut,	<i>Soyut</i> (Düşünmek, Öğrenmek,	<i>Metin</i>	
	<i>Servet nimettir. Şükrü infaktır.</i>	<i>Servet,</i>	<i>Oruç, İnfak,</i>	<i>Metin</i>	
	<i>Bilgi nimettir. Şükrü öğrenmektir.</i>	<i>Vatan</i>	<i>Korumak)</i>	<i>Metin</i>	
	<i>Vatan nimettir. Şükrü korumaktır.</i>	<i>Şükür</i>			
Toplam					16

Bu ünite de 3 kazanımda 16 metafor tespit edilmiştir. Her kazanımda "İslam'da bilginin kaynaklarını açıklar." kazanımında Allah'ın kudreti, ayette geçen 'kürsü' metaforu aracılığıyla somutlaştırılmıştır. Bu metafor, öğrencilerin Allah'ın kudretinin kapsayıcılığı hakkında zihinsel bir model oluşturmasına yardımcı olabilir. İnanmayanların durumu sağır, kör ve dilsiz olma metaforuyla onların manevi ve duygusal engelleri dikkat çekici bir şekilde somutlaştırılmıştır. "İslam inancında imanın mahiyetini araştırır." kazanımında metinde akaid kavramı düğüm atma metaforuyla inancın sağlamlığı vurgulanmıştır. Bir hadiste amelin kişiyle beraber olması

onu takip eden bir varlık gibi kişileştirerek anlatılması amelin insan hayatındaki önemine işaret etmiştir. Bir şiirde ‘ayna ve eser’ metaforuyla kişinin yaptığı işinin kendi karakterini yansıtacağı “eser” metaforuyla aklın mertebesini ortaya koyduğu işlerinin göstereceği etkili bir şekilde ifade edilmiştir. Bir kalp görseli metaforuyla inanç esasları verilerek inancın yerine dikkat çekilmiştir. “İsrâ 36. ayet ile Mülk suresi 23. ayetlerinde verilen mesajları değerlendirir” kazanımında 3 ayette inanmayı reddetmek “kulak kapatma”, “kulak vermeme” ve “yüz çevirme” metaforları ile inanamayanların davranışlarına dikkat çekilmiştir. “yazalım etkinliğinde verilen “Akıl nimettir. Şükürü düşünmektir.” şeklinde verilen metaforlarla her nimetin bir şükürü olduğu etkili bir şekilde anlatıldığı saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerden de bir nimet tespit edip şükürünün yazılmasının istenilmesi, öğrencileri metaforik düşünmeye yönlendirerek aktif öğrenmeyi hedeflediği söylenebilir. Bu ünite de her kazanımda metafor yer almış olmasına rağmen soyut kavramların anlatıldığı inanç konunun daha iyi anlaşılması için kullanılan metaforların yetersiz olduğu söylenebilir. Örneğin; İslam’da bilginin kaynaklarından olan akıl “göz” metaforuyla vahiy ise “ışık” metaforuyla somutlaştırılarak ışık olmadan gözün tam anlamıyla göremeyeceği, vahiy olmadan bazı konuların akılla bilinmeyeceği konusu, daha etkili bir şekilde anlatılarak öğrencilerin anlamaları sağlanabilir. Bu ünite de en fazla ayet sınıfında metafor kullanıldığı görülmüştür. 9. Sınıf öğrencilerinin yaşları daha küçük olduğu din dilinin özelliklerini öğrencilere öğretmek açısından önemli olduğu söylenebilir. Kullanılan metaforların Bloom Taksonomisi’nde bilişsel kazanımlardaki “anlama, çözümlenme ve değerlendirme” basamağına uygun bir şekilde bilgiyi analiz ederek karmaşık bilgileri daha kolay anlamasını desteklediği söylenebilir.

Tablo 2. 9.Sınıf 2. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Din ve İslam ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1. Kaynağı ve unsurları bakımından din tanımlarını karşılaştırır. (Bilişsel kazanım-anlama)	“Din, ‘ayin ve inançlar sistemi’ ‘zihni bir meleke ve yetenek’ ...arzudur’ ve ‘tecrübedir’.” “ilahi bir kanundur”.	Soyut Din	Soyut İnanç sistemi, Zihni yetenek, arzu, tecrübe İlahi bir kanundur.	Metin	4
2. İnsanın doğası ile din arasında ilişki kurar. (Bilişsel kazanım – çözümlenme)	“Allah’ım!.. sırtımı sana dayadım”. Buhârî, “Deavât”, 6.	Soyut Allah’a güvenme	Somut Sırt dayama	Hadis	1
3. İman ve İslam kavramları arasındaki ilişkiyi fark eder. (Duyuşsal-alma)	“...Güzel bir sözü, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca (benzetti)...” el-İbrahim 14/24-25	Soyut Güzel söz	Somut Güzel bir ağaç	Ayet	1
4. İslam’ın inanç esaslarının özelliklerini ayet ve hadisler ışığında analiz eder.	“... O’nun kürsüsü gökleri ve yeri içine alır...” el-Bakara 2/ 255	Soyut Allah’ın kudreti	Somut Kürsü	Ayet	1

(Bilişsel- çözümleme)					
5. Nisâ suresi 136. ayette verilen mesajları değerlendirir. (Bilişsel-anlama)	“...İhsan Allah’ı görüyormuşsun gibi kulluk etmelidir...” Müslim, “İman”, 1.	Soyut Kulluk	Soyut Allah’ı görmek gibi	Hadis	1
Toplam					9

Bu ünite de 5 kazanımda 9 metafor tespit edilmiştir. Kaynağı ve unsurları bakımından din tanımlarını karşılaştırır” kazanımında metin içinde din, ayin ve inançlar sistemine, zihni bir yeteneğe, dua ve inançla kendisini gösteren arzu ve tecrübeye benzetilmiştir. “İnsanın doğası ile din arasında ilişki kurar” kazanımında bir hadiste sırtını dayamak güvende olmaya, “İman ve İslam kavramları arasındaki ilişkiyi fark eder” kazanımında güzel söz, inanç, kökleri sağlam bir ağaç metaforuyla somutlaştırılmıştır. Bununla ancak kökleri sağlam bir ağacın meyve vermesi gibi sağlam bir inanç ile kişinin ilim ve güzel işleriyle insanlık için fayda sağlayacağı öğrencilerin dikkatine sunularak kavramların iyice yerleşmesinin hedeflendiği anlaşılmaktadır. “İslam’ın inanç esaslarının özelliklerini ayet ve hadisler ışığında analiz eder” kazanımında Allah’ın kudretinin büyüklüğü ve hâkimiyeti gökleri ve yeri içine alacak büyüklükte bir ‘kursü’ metaforuyla anlatılmıştır. Burada zengin bir anlatımla öğrencilerin Allah’ın gücünün büyüklüğünü kavramalarının hedeflendiği söylenebilir. Ancak bu kazanımdaki melek, ahiret ve kader konuları soyut olmasına rağmen metafor kullanılmadığı saptanmıştır. Bu konuların somutlaştırılmak suretiyle daha iyi anlaşılması için metafor kullanımına ihtiyaç olduğu söylenebilir. “Nisâ suresi 136. ayette verilen mesajları değerlendirir” kazanımında bir hadiste kulluk Allah’ı görmeye benzetilerek kulluk bilincinin oluşmasının hedeflendiği söylenebilir. Bu ünitenin her kazanımında metafor kullanılmıştır. Kullanılan metaforlar bilişsel kazanımın anlama basamağında bilgiyi anlamlandırmasını ve çözümleme basamağında analiz ederek derinlemesine anlamasını, duyuşsal kazanımın ise alma basamağındaki dikkat etme fark etme hedeflerini desteklediği söylenebilir.

Tablo 3. 9.Sınıf 3. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

İslam ve İbadet ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1. İslam’da ibadet kavramını ve ibadetin kapsamını açıklar. (Bilişsel-kavramsal bilgi -anlama)	“Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli”. “Bu ezanlar ki şهادetleri dinin temeli”	Somut	Somut	Şiir	2
		düşman işgali	Namahrem eli		
		Soyut	Soyut		
		Dinin temeli	Ezan		
2. İslam’da ibadetlerin yapılış amacını ve önemini fark eder. (Duyuşsal-alma)	“Kul bir hata işlerse kalbine siyah bir nokta konulur... ‘Yaptıkları yüzünden kalpleri pas tutmuştur’. Tirmizi, “Tefsiru’l-Kur’an”, 83.	Soyut	Somut	Hadis	2
		Hata Günah	Siyah nokta Pas tutmak		

3. İbadet yükümlülüğü ile ilgili bazı kavramları sınıflandırır. (Bilişsel-kavramsal bilgi – anlama)	“...her hükümdarın bir korusu vardır. Allah'ın korusu da haram kıldığı şeylerdir”. Buhari, "Büyü", 2.	Soyut Haramlar	Somut Koru	Hadis	1
4. İslam'da ibadetlerin temel ilkelerini değerlendirir. Bilişsel kazanım –olgusal bilgi- değerlendirme)	“...İhsan Allah'ı görüyormuşsun gibi kulluk etmendir...”. Buhari, "İman", 37.	Soyut Kulluk	Soyut Allah'ı görmek gibi	Hadis	1
5. İbadetlerin, bireyin ahlaki gelişimi üzerindeki etkisini yorumlar. Bilişsel-kavramsal bilgi – anlama)	“Oruç bir kalkandır.” Buhari, "Savm", 2.	Soyut Oruç	Somut Kalkan	Hadis	1
Toplam					7

Bu ünite de 5 kazanımda 7 metafor tespit edilmiştir. “İslam'da ibadet kavramını ve ibadetin kapsamını açıklar” kazanımında düşman işgali namahrem eline, dinin temeli ezana benzetilmiştir. “İslam'da ibadetlerin yapılış amacını ve önemini fark eder” kazanımında hata siyah noktaya ve günahlar yüzün kalbin kararması pas tutmaya benzetilmiştir. Bu hadis, bir kalp görseli metaforu ile daha fazla somutlaştırılarak, duyuşsal yönden öğrencilerin çok yönlü anlamaları sağlanabilir. “İbadet yükümlülüğü ile ilgili bazı kavramları sınıflandırır” kazanımında haramlar koruya benzetilerek somutlaştırılmıştır. “İslam'da ibadetlerin temel ilkelerini değerlendirir” kazanımında kulluk Allah'ı görmeye benzetilmiştir. “İbadetlerin, bireyin ahlaki gelişimi üzerindeki etkisini yorumlar” kazanımında ‘oruç kalkandır’ metaforunda öğrencilerin bu kavramı nasıl anladığı sorulabilir ve bir örnekle desteklenebilir. Böylece metaforların doğru anlaşılması sağlanabilir. Bu ünite de kullanılan metaforlar, bilişsel ve duyuşsal kazanımları desteklemesi açısından yetersiz görülmektedir. Bu konularda metaforlar artırılarak öğrencilerin kolay öğrenmeleri desteklenebilir.

Tablo 4. 9.Sınıf 4. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Gençlik ve Değerler ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
2. Gençlerin kişilik gelişiminde dinî ve ahlaki değerler ile örf ve âdetlerin yerini tartışır. Bilişsel-kavramsal-çözümleme)	“İyi arkadaşla kötü arkadaş misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder yahut sen ondan (miski) satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın!” Müslim, "Birr", 146.	Somut (canlı) İyi ve kötü arkadaş	Somut Misk taşıyan ve körük üfüren kişi Somut Misk Kötü koku	Hadis Hadis	2

3. Temel değerleri ayet ve hadislerle ilişkilendirir. (üstbilişsel-değerlendirme)	"Hiçbir baba, evladına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir". Tirmizi, "Birr", 33.	Soyut	Somut	Hadis	3
	"Hikmet müminin yitiğidir. Onu nerede bulursa alır". Tirmizi, "İlim", 19.	Soyut	Somut	Hadis	
	"Sendeki hilm kılıcı canımızı kesti. Bilgi suyun da tozumuzu ve toprağımızı temizledi."	Soyut	Somut	Şiir	
		Yumuşak huy	Kılıç		
		Soyut	Somut		
		Bilgi	Su		
4. İsrâ suresi 23-29. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir. Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	"Eli sıkı olma, ölçüsüzce eli açık da olma..." el-İsra 17/29	Soyut	Soyut	Ayet	4
	"Rabbin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna, Rabbin öfkesi de anne babanın öfkesine bağlıdır." Tirmizî, "Birr", 3.	Soyut	Soyut	Hadis	
	"Anne baba, kişinin cennete girmesine vesile olacak en yüce kapılardan birisidir..." Tirmizi, "Birr", 3.	Somut (canlı)	Somut	Hadis	
	"Cimri ile Allah yolunda harcama yapan kimsenin hâli, üzerlerinde demirden birer zırh bulunan iki adamın hâline benzer..." Tirmizî, "Birr", 3.	Somut (canlı)	Somut	Hadis	
		Cimri insan cömert insan	Demirden zırh giymiş iki adam		
Toplam					9

Bu ünite de 3 kazanımda 9 tane metafor bulunmaktadır. Bu metaforların en fazla hadislerde yer aldığı saptanmıştır. "Gençlerin kişilik gelişiminde dinî ve ahlaki değerler ile örf ve âdetlerin yerini tartışır" kazanımında iyi ve kötü arkadaş misk taşıyan ve körük üfren kişiye benzetilmiştir. Güzel ahlak misk kokusuna, kötü ahlak kötü kokuya benzetilmiştir. Bu metaforlar, gençlerin bu değerleri anlamalarına ve aralarındaki kavramsal ilişkileri çözümlmelerine yardımcı olur." Temel değerleri ayet ve hadislerle ilişkilendirir" kazanımında terbiye hediye, hikmet yitik mala, yumuşak huy kılıca, bilgi suya benzetilmiştir. Bu metaforlar, öğrencilerin bu değerleri ve onların önemini derinlemesine anlamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olur. Bilişsel düzeyde, öğrenciler bu değerleri kavrarırken, üst

bilişsel düzeyde ise bu değerlerin hayatlarındaki yerini ve etkisini değerlendirebilirler. “İsrâ suresi 23-29. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir” kazanımında cimrilik eli sıkı olmaya cömertlik eli açık olmaya, Rabbin hoşnutluğu ve öfkesi anne babanın hoşnutluğu ve öfkesine, anne baba cenneti kazanmaya vesile olacak yol olarak kapıya, cimri ile cömert insan demirden zırh giymiş iki adama benzetilerek metaforik dille bir anlatım yapılmıştır. Bu metaforlar, bilişsel kazanımın olgusal bilgi boyutunda, öğrencilerin soyut dini konu ve kavramları kolay öğrenmelerini ve anlamalarını sağlayabilir.”

Tablo 5. 9.Sınıf 5. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Gönül Coğrafyamız ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
2. İslam medeniyetinin, dünyanın farklı bölgelerindeki etkilerini fark eder. (Duyuşsal – alma)	“Mescid-i Aksa’yı gördüm düşümde Bir çocuk gibiydi ve ağlıyordu”.	Somut	Somut	Şiir	9
		Mescid-i Aksa	Çocuk		
	“Dicle şah damar gibi vuruyordu. bir nehir bir şehirle bir evren bir evrenle nikahlanyordu”.	Somut	Somut	Şiir	
		Dicle	Şah damar		
		Somut	Soyut		
	“Öz yurdumu çarmıha germişler kırk yerinden...”	Nehirlerin buluşması	Nikâhlanma		
		Soyut	Somut	Şiir	
	“Aşk bülbülü yüz öteriz	Yurdun zulüm altında olması	Çarmıha germek		
		Aşk	Bülbül	Şiir	
	“Rah-ı Hakk’a yüz tutarız...”	Soyut	Soyut		
Allah’a yönelme		Allah’a yüzünü dönme			
“Mekke dünya Müslümanlarının buluşma noktasıdır”.	Somut	Soyut	Metin		
	Mekke	Buluşma noktası			
“İşgalci Batılılar”	Somut	Somut	Metin		
	Batılılar	İşgalci			
“İslam’ın kalesi Anadolu”	Somut	Somut	Metin		
	Anadolu	Kale			
“Endülüs İslam medeniyetini Batıya taşıyan köprü”	Somut	Somut	Metin		
	Endülüs	Köprü			

	<i>"Barış yürüyüşüne katılmak Bosna Herseğe bağlılığın bir göstergesidir."</i>	<i>Soyut</i> Barış yürüyüşü	<i>Soyut</i> Kalbi bağlılık	Metin	
3. Hucurât suresi 13. ayette verilen mesajları değerlendirir. (Olgusal-değerlendirme)	<i>"İnsanların maddi ve manevi çeşitlilikleri, Allah'ın yaratmasındaki zenginlik ve güzelliğin yansımasıdır."</i>	<i>Soyut</i> Maddi ve manevi çeşitlilik	<i>Soyut</i> Zenginlik ve güzellik	Metin	1
Toplam					10

Bu ünite de 2 kazanımda 10 metafor tespit edilmiştir. Bu metaforların en fazla metin içeriğinde ve şiirlerde geçtiği saptanmıştır. "İslam medeniyetinin, dünyanın farklı bölgelerindeki etkilerini fark eder" kazanımında Mescidi-i aksa çocuğa, Dicle nehri şah damara, nehirlerin buluşması nikâhlanmaya, aşk bülbüle, Mekke buluşma noktasına, Batılılar işgalciye, Anadolu kaleye, Endülüs köprüye, barış yürüyüşü kalbi bağlılığa benzetilmiştir. Bu metaforlarla öğrencilerin dikkati çekilerek bu kavramları içselleştirmek suretiyle duyuşsal kazanımın desteklendiği söylenebilir. "Hucurât suresi 13. ayette verilen mesajları değerlendirir" kazanımında ise maddi ve manevi farklılıklar Allah'ın yaratmasındaki zenginlik ve güzelliğe benzetilerek metaforik dille anlatılması, bilişsel açıdan öğrencilerin derinlemesine anlamasına katkı sağlayabilir. Ancak şiirlerde geçen metaforlarla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Bu yaş öğrencilerinin yaşı daha küçük olduğundan dolayı bu metaforları doğru anlamalarını sağlamak için ne anladıkları sorulabilir. Bu ünite de yeterince metafor kullanılmadığı söylenebilir.

Tablo 6. 10. Sınıf 1.Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Allah ve insan ilişkisi ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1. Allah inancının insan hayatındaki yeri ve önemini yorumlar(Bilişsel-kavramsal-anlama)	<i>"...Güzel sözü (iman), kökü sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca benzetti..." el-İbrahim 14/24-25</i>	<i>Soyut</i> Güzel söz	<i>Soyut</i> Güzel bir ağaç	Ayet	
	<i>"İman o cevher ki ilahi ne büyüktür. İmansız olan paslı yürek, sinede yüküdür".</i>	<i>Soyut</i> İman İmansızlık	<i>Soyut</i> Cevher Paslı yürek yük	Şiir	5
	<i>"Onlar ki... öfkelerini yutarlar" el-Âl-i İmrân 3/134</i>	<i>Soyut</i> Öfkeyi kontrol etmek	<i>Somut</i> Yutmak	Ayet	

	<i>"Amelsiz iman meyvesiz ağaca benzer".</i>	Soyut Amelsiz iman	Somut Meyvesiz ağaç	Metin	
	<i>"İman ışığının sönmemesi için ibadete ihtiyaç vardır".</i>	Soyut İbadetin varlığı	Soyut İman ışığının sürmesi	Metin	
2. Allah'ın varlığı ve birliği konusunda akli ve naklî delilleri analiz eder. (Bilişsel-kavramsal-çözümleme)	<i>"...ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda..." el-Bakara 2/164 "Geceyi de gündüzün üzerine O bürüyüp örtüyor..." Rad 13/3</i>	Somut Toprak Soyut Gece	Somut Ölü Somut Örtü	Ayet Ayet	2
	<i>"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı kesinlikle yerin göğün düzeni bozulurdu..." el-Enbiya 21/22</i>	Soyut Okulun düzenini bir müdür sağlar	Somut Evrenin düzenini tek Allah sağlar. sağlar.	Ayet	
3.İsim ve sıfatlarının yansımalarıyla Allah'ı tanıır.(Bilişsel-olgusal-hatırlama)	<i>"Güneş'i ve Ay'ı sizin hizmetinize sunan, geceyi ve gündüzü emrinize verendir" el-İbrahim 14/32-34</i>	Soyut Allah'ın nimetleri	Soyut İnsanın hizmet alması	Ayet	1
4.İnsanın özelliklerini ayetlerle açıklar. (Bilişsel-kavramsal-anlama)	<i>"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler." el-Ahzab 33/72</i>	Soyut Emanetin ağırlığı	Somut Gökler ve yer	Ayet	1
5. İnsanın Allah ile irtibat yollarını fark eder. (Duyuşsal-alma)	<i>"Kulun Rabbi'ne en yakın olduğu an, secde olduğu andır..." Müslim, "Salât", 215.</i>	Somut Secde anı	Soyut Allah'a en yakın an	Hadis	2
	<i>"Kur'an okumak Yüce Allah'la konuşmak gibidir".</i>	Somut Kur'an okumak	Soyut Allah ile konuşmak	Metin	
6. Rûm suresi 18-27. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	<i>"Hayatın koşuşturmacası"</i>	Soyut Hayat	Somut Koşuşturma	Metin	1
Toplam					12

Bu ünite de 6 kazanımda 12 tane metafor tespit edilmiştir. “Allah inancının insan hayatındaki yeri ve önemini yorumlar” kazanımında güzel sözün (inancın) güzel bir ağaç metaforuyla somutlaştırılması, inancın insan ilişkilerine ve ahlaki değerlere katkısını etkili bir şekilde vurgulamıştır. Amelsiz imanın meyvesiz ağaç metaforuyla somutlaştırılması iman ile amel arasındaki ilişkinin önemine işaret edilmiştir. İmanın cevhere benzetilmesi ile iman insan hayatındaki temel bir değer olduğunu anlatılmıştır. İmansızlık paslı yüreğe ve yüke, öfke kontrolü yutmaya, ibadetin varlığı iman ışığının yanmasına benzetilmiştir. Bu metaforlarla konuların anlatımı kuvvetlendirilmiştir “Allah’ın varlığı ve birliği konusunda akli ve naklî delilleri analiz eder” kazanımında toprak ölüye, gece örtüye benzetilmiştir. Evrendeki düzen ile Allah’ın birliği anlatılmıştır. Bu da “her okulun bir müdürünün olmasıyla okulun düzeninin sağlandığı gibi evrendeki düzen de Allah’ın bir tek olduğunu anlatır.” Şeklindeki temsili bir metaforla birden fazla ilah olması durumunda düzenin bozulacağı anlatılmıştır. “İsim ve sıfatlarının yansımalarıyla Allah’ı tanır” kazanımında Allah’ın yarattığı nimetler insanların hizmet almasına benzetilmiştir. “İnsanın özelliklerini ayetlerle açıklar” kazanımında emanetin ağırlığı gökler ve yer metaforuyla anlatılmıştır. Bu ayette geçen “emanet” kitapta insanın Allah’ın halifesi olma sorumluluğu olarak açıklanmıştır. Bu açıklama öğrencilerin bu metaforu yanlış anlama ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Bu yüzden derin manalar içeren metaforlarda açıklama yapılması önemlidir. “İnsanın Allah ile irtibat yollarını fark eder” kazanımında secde ânı Allah’a en yakın ân, Kur’an okumak Allah ile konuşmaya, “Rûm suresi 18-27. ayetlerdeki mesajları değerlendirir” kazanımında hayat koşuşturmaya benzetilerek metaforik dil kullanılmıştır. Kullanılan metaforların bilişsel kazanımlardaki anlama, çözümleme, hatırlama ve değerlendirme basamağına uygun bir şekilde öğrencilerin konuları derinlemesine anlayıp analiz etmesi ve duyuşsal kazanımda da alma basamağına kavrama dikkat çekerek benimsemesi açısından kazanımları desteklediği söylenebilir. Öğrencilerin soyut olan inanç konusunu daha iyi anlaması için verilen metaforik örnekler çoğaltılarak bu kazanımlar daha çok desteklenebilir.

Tablo 7. 10.Sınıf 2. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Hz. Muhammed ve gençlik ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1.Kur’an-ı Kerim’den gençlerle ilgili ayetlere örnekler verir. (bilişsel-kavramsal-anlama)	“...yüzümü gökleri ve yeri yaratana... çevirdim... el-En’am 6/76-79	Soyut Allah’a yönelme	Soyut Yüzünü Allah’a çevirmek	Ayet	1
3. Hz. Muhammed ile genç sahabiler arasındaki iletişimi değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	“sağ elinin verdiği sadakayı sol eli bilmeyecek derecede gizli sadaka veren kişi”. Buhârî, “Zekât”, 16.	Soyut Sadakanın gizliliği	Soyut Sağ elin verdiği sol elin bilmemesi	Hadis	1
4.Bazı genç sahabilerin öne çıkan özelliklerini örnek alır.(Duyuşsal-değer verme)	“Hz. Ali’nin ceylan sürüsüne dalan bir arslan gibi...”. “İnsanlarla az, Rabbinle çok konuş.”	Soyut Hz. Ali’nin cesareti Somut Kur’an okumak	Somut Arslan Soyut Allah ile konuşma	Metin Güzel söz	3

	<i>"Bu ev bir ilim ocağı oldu".</i>	Somut Hz Aişe'nin evi	Soyut İlim ocağı	Metin	
Toplam					5

Bu ünite de 3 kazanımda 5 tane metafor tespit edilmiştir. "Kur'an-ı Kerim'den gençlerle ilgili ayetlere örnekler verir" kazanımında Allah'a yönelme yüzünü Allah'a çevirmeye benzetilmiştir. Gençlikte dini hayatın önemine dikkat çekilmesi için Kuran'da geçen peygamberlerin hayatları metaforik olarak anlatılabilir. Örneğin; Hz. Yusuf'un hayatı "kuyu, zindan, sabır ve kıskançlık" metaforlarıyla anlatılabilir. "Hz. Muhammed ile genç sahabiler arasındaki iletişimi değerlendirir" kazanımında sadakanın gizliliği sağ elin verdiğini sol elin bilmemesi metaforuyla, yardımların gizli yapılması vurgulanmıştır. "Bazı genç sahabilerin öne çıkan özelliklerini örnek alır" kazanımında Hz. Ali'nin cesareti aslana, Kur'an okumak Allah ile konuşmaya, Hz. Aişe'nin evi ilim ocağına benzetilmek suretiyle kullanılan metaforik dille duyuşsal olarak dikkatlerin çekildiği söylenebilir. Bu ünite de metaforlar yeterince kullanılmamıştır. Ancak kullanılan metaforların bilişsel ve duyuşsal kazanımları desteklediği anlaşılmaktadır.

Tablo 8. 10.Sınıf 3. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Din ve hayat ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1. İslam dininin aile kurumuna verdiği önemi fark eder. (Duyuşsal-alma)	<i>"Aile bir liman ve dış dünyaya karşı en temel kalkandır."</i>	Somut Aile	Somut Liman ve kalkan	Metin	
	<i>"... Onlar (hanımlarınız) sizin için birer elbise gibidir..." el-Bakara 2/187</i>	Somut Hanımlar	Somut Elbise	Ayet	3
	<i>"Hiçbir baba, evladına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir." Tirmizi, "Birr", 33.</i>	Soyut Terbiye	Somut Hediye	Hadis	
3. İslam dininin çevre sorunlarına yaklaşımını ve çözüm önerilerini değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	<i>"Uhud öyle bir dağdır ki o bizi sever, biz de onu severiz." Buhârî, "Meğazi", 28.</i>	Somut Uhud dağı	Somut Canlı varlık	Hadis	1

5. İslam dininin ekonomik hayatla ilgili ilkelerini yorumlar.(Bilişsel-kavramsal-anlama)	“Çalışana emeğinin karşılığını alın teri kurumadan veriniz.”. İbn Mâce, “Ruhûn”, 4.	Soyut	Somut	Hadis	3
	“Dul kadınların ve fakirlerin yardımına koşan Müslüman, Allah (c.c.) yolunda.... gündüz oruç tutan abid gibidir”. Buhârî, “Nafakât”, 1.	Somut	Somut	Hadis	
	“Geceyi bir örtü yaptık...” el-Araf 7/10	Soyut	Somut	Ayet	
7.Âl-i İmrân suresi 103-105. ayetlerdeki mesajları değerlendirir.(Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	“Allah’ın ipine sımsıkı yapışın...”Al-i İmran 3/103	Soyut	Soyut	Ayet	2
	“... siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan sizi O kurtarmıştı” el-Ali İmran 3/103	Somut	Somut	Ayet	
Toplam					9

Bu ünite de 4 kazanımda 9 metafor tespit edilmiştir. En fazla ayet ve hadislerde metafor kullanılmıştır. “İslam dininin aile kurumuna verdiği önemi fark eder” kazanımında aile liman ve kalkana, hanımlar elbiseye, terbiye hediye benzetilmiştir. Bilinen nesnelere somutlaştırılan metaforlarla öğrencilerin dikkati çekilmeye bu kavramların önemini duyuşsal yönden benimsetilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. “İslam dininin çevre sorunlarına yaklaşımını ve çözüm önerilerini değerlendirir” kazanımında Uhud dağı canlı bir varlığa benzetilerek kişileştirilmiştir. “İslam dininin ekonomik hayatla ilgili ilkelerini yorumlar” kazanımında emeğin karşılığının zamanında verilmesi, alın terinin kurumadan verilmesine, yardım eden Müslüman kişi abide, gece ise bir dinlenme vakti olduğu için insanı saran örtüye benzetilmiştir. Bu metaforlarla bilişsel olarak kavramların daha iyi anlaşılması için zengin bir anlatım sunulduğu söylenebilir. “Âl-i İmrân suresi 103-105. ayetlerdeki mesajları değerlendirir” kazanımında İslam dini Allah’ın ipine benzetilerek birleştirici ve koruyucu yönü metaforik olarak vurgulanmıştır. Çekişme halleri ise ateş çukurunun kenarında olmaya benzetilerek metaforik dil kullanılmıştır. Öğrenciler, bu metaforlarla bu ayette verilen İslam dininde birlik beraberliğin önemi ve çekişmenin toplumda ayrılığa ve yıkıma yol açabileceği mesajını bilişsel yönden derinlemesine değerlendirebilirler. Bu ünite de aile, çevre sorunları, ekonomi gibi günlük hayatla ilgili konularda daha kalıcı öğrenme için günlük hayattan daha çok metaforik örneklerle zengin bir anlatım yapılabilir.

Tablo 9. 10. sınıf 4. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Ahlaki tutum ve davranışlar ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
2. Ahlak ile terbiye arasındaki ilişki kurar.(Bilişsel-kavramsal-çözümleme)	<i>“Terbiye aklın hocası, düşüncenin de rehberidir”.</i>	Soyut	Somut	Metin	2
	<i>“bir ırmakta günde beş kere yıkanan bir insanın vücudunda su herhangi bir kir bırakır mı, ne dersiniz?...“İşte namaz da böyledir. Yüce Allah namazla günahları siler”. Buhârî, “Kitâbu Mevâkîti’s-Salât”, 319.</i>	Soyut	Somut	Hadis	
3. İslam ahlakında yerilen bazı davranışları ayet ve hadislerle açıklar.(Bilişsel-kavramsal-anlama)	<i>“dilin zehiri yalandır”</i>	Soyut	Soyut	Metin	3
	<i>İftira, kara çalmak, çamur atmak ve leke sürmektir”</i>	Soyut	Soyut	Metin	
	<i>“...ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi haset de iyi amelleri yakar, bitirir.”</i>	Soyut	Somut	Hadis	
4.Tutum ve davranışlarında ölçülü olmaya özen gösterir.(Duyuşsal-değer verme)	<i>“Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. el-İsrâ suresi 17/29</i>	Soyut	Somut	Ayet	2
	<i>“İnsanoğlu mideden daha kötü bir kap doldurmamıştır...”. Ebu Davud, “Edeb”, 4.4</i>	Somut	Somut	Hadis	
5. Hucurât suresi 11-12. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	<i>“...Birbirinizin gıybetini yapmayın; herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?...” el-Hucurât 49/12</i>	Soyut	Somut	Ayet	1
Toplam					8

Bu ünite de 4 kazanımda 8 tane metafor tespit edilmiştir. En fazla metafor hadiste kullanılmıştır. “Ahlak ile terbiye arasındaki ilişki kurar” kazanımında terbiye aklın hocasına ve düşüncenin rehberine, namazda günahların dökülmesi nehirde yıkanıp maddi kirlere arınmaya benzetilmiştir. Öğrencilerin bu metaforlarla kavramsal ilişkileri çözümlemeleri ve bu derinlemesine anlamaları sağlanabilir. “İslam ahlakında yerilen bazı davranışları ayet ve

hadislerle açıklar” kazanımında yalan dilin zehrine, iftira kara çalmaya ve leke sürmeye, hasetle amellerin boşa gitmesi, ateşin odunu yakmasına benzetilmiştir. Bu metaforların öğrencilerin bu kavramları daha iyi anlayıp analiz etmelerine olanak tanıdığı anlaşılmaktadır. “Tutum ve davranışlarında ölçülü olmaya özen gösterir” kazanımında cimrilik ve cömertlik eli sıkı ve açık olmaya, mide kaba benzetilmiştir. “Hucurât suresi 11-12. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir” kazanımında gıybet ölmüş kardeşin etini yemeye benzetilerek metaforik dille anlatım derinleştirilmiştir. Soyut kavramların çok fazla bulunduğu bu ünite de yeterince metafor kullanılmadığı saptanmıştır. Metaforların soyut kavramları somutlaştırma işlevinden yararlanarak daha çok metafor kullanmak suretiyle bu kavramların daha iyi anlaşılması sağlanabilir.

Tablo 10. 10. sınıf 5. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

İslam düşüncesinde itikadi, siyasi ve fıkhi yorumlar ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
2. İslam düşüncesindeki yorum farklılıklarının sebeplerini tartışır. (Bilişsel-kavramsal-çözümleme)	“Allah’ın eli ve O’nun yüzü”	Soyut	Soyut	Ayet	2
		Allah’ın gücü ve zati	Allah’ın eli ve yüzü		
	“Biz de gökkuşağındaki renkler gibi farklı ve özeldir”.	Soyut	Somut	Metin	
		Mezhepler	Gökkuşağı		
		Somut	Soyut		
		Mavi	Huzur		
		Turuncu	Sağlık		
		Kırmızı	Cesaret		
		Mor	Asalet		
3. Dinî yorumlarla ilgili bazı kavramları değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	“Din, sağlam... bir ev olarak düşünülürse, mezhepler de o evin odası gibidir”.	Soyut	Somut	Metin	2
		Din	Sağlam ev		
		Mezhepler	Evin odası		
4. İslam düşüncesinde itikadi ve siyasi yorumları genel özelliklerine göre sınıflandırır. (Bilişsel-kavramsal-anlama)	“...Allah’ın (c.c.) eli onların ellerinin üzerindedir....” el-Fetih 48/10	Soyut	Soyut	Ayet	1
		Allah’ın kudreti	Allah’ın eli		
6. Nisâ suresi 59. ayette verilen mesajları değerlendirir.	“Güneş kendi görevini yapmasa ne olur? Her fert kendi görevini yapmasa o devlet varlığını sürdürür mü?”	Somut	Somut	Metin	1
		Güneşin görevi	İnsanların görevleri		

(Bilişsel-olgusal-
değerlendirme)

Toplam

6

Bu ünite de 5 kazanımda 6 metafor tespit edilmiştir. Metaforlar en fazla metin içeriğinde kullanılmıştır. “İslam düşüncesindeki yorum farklılıklarının sebeplerini tartışır” kazanımında Allah’ın gücü ve yüzü Allah’ın eli ve yüzüne, mezhepler gökkuşağı renklerine benzetilerek her bir rengin huzuru, sağlığı, cesareti temsil ettiği anlatılmıştır. Bu metaforların, öğrencilerin İslam düşüncesindeki yorum farklılıklarını ve sebeplerini anlamalarına ve aralarındaki ilişkileri çözümlmelerine yardımcı olarak bilişsel yönde kavramalarını desteklediği söylenebilir. “Dinî yorumlarla ilgili bazı kavramları değerlendirir” kazanımında dinin ‘sağlam bir ev’ mezheplerin de ‘evin odası’ metaforuyla somutlaştırılması, öğrencilerin bu kavramları daha iyi anlamalarını desteklediği söylenebilir. “İslam düşüncesinde itikadi ve siyasi yorumları genel özelliklerine göre sınıflandırır” kazanımında Allah’ın kudreti Allah’ın eli olarak kullanılmıştır. Burada herhangi bir yanlış anlamayı önlemek bir açıklama yapıldığı tespit edilmiştir. Çünkü bazı metaforlar çok derin anlamlar ihtiva edebilir. Bu yüzden 10. Sınıf öğrencileri soyut işlemler döneminde de olsalar bazı metaforlarda açıklama yapılmadığı durumlarda yanlış anlamalara ve yanlış bilgiye sebep olunabilir. “Nisâ suresi 59. ayette verilen mesajları değerlendirir” kazanımında güneşin görevi insanların görevine benzetilerek metaforik dille bilişsel yönden kazanımı desteklediği söylenebilir. Ancak bu ünite deki karmaşık konu ve kavramların daha kolay öğrenilmesi ve daha iyi anlaşılması için daha fazla metafor kullanılabilir. Böylece genellikle öğrenilmesi zor ve karışık olan konularda ilgi ve motivasyon da artabilir.

Tablo 11. 11.sınıf 1. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Dünya ve ahiret ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1. Hayatı anlamlandırma da ahiret inancının önemini fark eder. (Duyuşsal-alma)	<i>“Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden...” el-En’am 6/32</i>	Soyut Dünya hayatı	Soyut Oyun eğlence	Metin	1
2. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasında ilişki kurar. (Bilişsel-kavramsal-çözümleme)	<i>“Geldi geçti ömrüm benim, Şol yel esip geçmiş gibi, Bir göz yumup açmış gibi”</i> <i>“Bu can gövdeye konuktur, ... Kafesten kuş uçmuş gibi.”</i>	Soyut Ömür Somut Can Soyut Ölüm Somut	Somut Rüzgar Göz açıp kapamak Somut Konuk Somut Kafesten kuş uçmak	Şiir Şiir Şiir Metin	4

		Öldükten sonra dirilme	Somut Bitkilerin yeşermesi		
3. Ahiret hayatının aşamalarını ayet ve hadislerle temellendirir.(Üstbilşsel-anlama)	"Ölümünden sonra yeryüzünü diriltir. Siz de (mezarlarınızdan) işte böyle çıkarılacaksınız." el-Rum 30/19	Soyut Diriltirme	Somut Solan bitkilerin yeşermesi	Ayet	
	"...günahlarını sırtlarına yüklenerek..." el-Enâm 6/31	Soyut Günah	Somut Yük	Ayet	
	"...Onunla türlü türlü meyveler çıkarırız. İşte ölüleri de böyle çıkaracağız..." el-Araf 7/57	Soyut Diriltirme	Somut Meyvelerin olması	Ayet	
	"mahşerin, kepeksiz undan yapılmış ekmek gibi bembeyaz bir yer..."	Soyut Mahşer	Somut Ekmek gibi beyaz yer	Ayet	
	"...amellerin tartılması..." el-Araf 7/8-9	Soyut Amellerin tartılması	Somut Terazi	Ayet	8
	"...(Yapılan iş) bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa..." el-Enbiyâ 21/ 4	Soyut İşin azlığı	Somut Hardal tanesi	Ayet	
	"...maden eriyiği gibi yüzleri yakıp kavuran bir su..."	Somut İçecek su	Somut Erimiş maden	Ayet	
	"cehennem ne korkunç yaslanılacak bir yerdir." el-Kehf /29	Soyut Cehennem	Somut Yaslanılan korkunç yer		

4. Cenaze uğurlama ile ilgili dinî uygulamaları örneklerle açıklar. (Bilişsel-kavramsal-anlama)	“Ölünün yeni doğmuş bir çocuk gibi yıkanması, bu yeniden doğuş olayını sembolize etmekte, dünya hayatının kendisi üzerinde bıraktığı kirleri gidermeyi temsil etmektedir.”	Somut	Soyut	Metin	4
		Ölünün yıkanması	Dünyadaki kirleri gidermek		
		Somut	Somut		
	Ölen kişi, yeni doğan çocuğa giydirilen zıbın misali kefene sarılır ve büyük bir ihtimamla beşiğine indirilir.”	Kefen Mezar	Zıbın Beşik	Metin	
	“Hakk’a yürüdü”.	Soyut	Soyut	Metin	
		İnsanın ölümü	Hakka yürümek		
5. Bakara suresi 153-157. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	“yakasız gömlek”	Somut	Somut	Şiir	2
	“Ölüm yeni bir aleme geçişin ilk adımıdır”.	Kefen	Yakasız gömlek		
		Soyut	Soyut	Metin	
		Ölüm	Yeni âleme ilk adım		
Toplam					19

Bu ünite 5 kazanımda 19 metafor tespit edilmiştir. En fazla metafor ayetlerde ve metin içeriğinde kullanılmıştır. “Hayatı anlamlandırmada ahiret inancının önemini fark eder” kazanımında dünya hayatı oyun ve eğlenceye “dünya hayatı ile ahiret hayatı arasında ilişki kurar” kazanımında can gövdedeki konuğa, ölüm kafesten uçan kuşa, öldükten sonra dirilme solan bitkilerin yeşermesine benzetilmiştir. “Ahiret hayatının aşamalarını ayet ve hadislerle temellendirir” kazanımında, günah yüke, mahşer ekmek gibi beyaz bir yere, amellerin tartılması teraziye, işin azlığı hardal tanesine, cehennemdeki içecek su erimiş madene, cehennem yaslanılan korkunç yere benzetilmiştir. “Cenaze uğurlama ile ilgili dinî uygulamaları örneklerle açıklar” kazanımında ölünün yıkanması dünyadaki kirleri gidermeye, kefen zıbına, mezar beşiğe insanın ölümü Hakk’a yürümeye; “Bakara suresi 153-157. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir” kazanımında kefen yakasız gömleğe, ölüm yeni bir aleme ilk adıma benzetilerek metaforik dil kullanılmıştır. Soyut konu ve kavramların çok fazla yer aldığı bu ünite somutlaştırmak suretiyle metaforlarla zengin bir anlatım görülmektedir. Metaforların öğrencilerin dikkatini çekerek duyuşsal kazanımları benimsemelerini desteklediği söylenebilir. Bilişsel açıdan ise öğrencilerin kavramları anlayıp, çözümleyip, analiz ederek değerlendirmelerine olanak tanıdığı söylenebilir. Bu ünite metaforların çok kullanılması soyut konuların anlatılmasında somutlaştırmaya ve bilinenden yola çıkarak bilinmeyi anlatmaya ihtiyaç duyulduğunun bir göstergesi olabilir.

Tablo 12. 11.sınıf 2. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Kur'an'a göre Hz. Muhammed ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
2. Hz. Muhammed'in peygamberlikle ilgili görevlerini açıklar. (Bilişsel-kavramsal-anlama)	“...Sırtlarındaki ağır yükleri kaldırır, üzerlerindeki bağları ve zincirleri kırıp atar...”el-Araf 7/157	Soyut	Somut	Ayet	2
		Esaret	Bağ, zincir,yük		
	“...O'nun ahlakı Kur'an'dı.” Müslim, “Müsafirun”, 139.	Soyut	Somut	Hadis	
		Ahlak	Kur'an		
3. Hz. Peygamber'e bağlılık ve itaati ayet ve hadislerden hareketle yorumlar. (Bilişsel-kavramsal-anlama)	“... güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseler hiçbir şey değişmez...”.	Soyut	Somut	Metin	1
		Davaya bağlılık	Güneş ve ayın verilmesi		
4. Ahzâb suresi 45-46. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	“... Biz seni... aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik.” el-Ahşaba 33/45-46	Somut	Somut	Ayet	1
		Hz. peygamber	Aydınlatıcı bir kandil		
Toplam					4

Bu ünite de 3 kazanımda sadece ayet ve hadislerde 4 metafor tespit edilmiştir. “Hz. Muhammed'in peygamberlikle ilgili görevlerini açıklar” kazanımında sorumluluk ağır yüke zincire, Hz. Peygamber'in ahlakı Kur'an'a benzetilmiştir. “Hz. Peygamber'e bağlılık ve itaati ayet ve hadislerden hareketle yorumlar” kazanımında davaya bağlılık ay ve güneşin eline verilmesine; “Ahzâb suresi 45-46. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir” kazanımında ise Hz. peygamber aydınlatıcı bir kandile benzetilerek metaforik bir dil kullanılmıştır. Bu ünite de çok az metafor kullanıldığı görülmektedir. Ders kitabında bir etkinlikte Hz. Peygamberin görevleri ile ilgili olarak doğru yolu göstermesi açısından 'rehber', inancın temelini atması açısından 'mimar' vb. metafor örnekleri verilerek öğrencilerin metaforun oluşturması istenebilir. Böylece öğrenciler, mevcut metaforlardan faydalanarak kendileri de metafor oluşturabilir ve bilişsel kazanımdaki bu konuları daha derinden anlayarak değerlendirebilir. Kullanılan metaforların dersin kazanımlarının gerçekleşme düzeyini desteklediği söylenebilir.

Tablo 13. 11.sınıf 3. Ünite Kazanımlarına göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Kur'an'da geçen bazı kavramlar ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1. Kur'an'ı Kerim'de geçen bazı kavramları yorumlar. (Bilişsel-kavramsal-anlama)	"Kur'an doğru yolu gösteren bir kılavuzdur".	Somut Kur'an	Somut Kılavuz	Metin	6
	"Allah'ı görüyormuşçasına yaşamak: İhsan"	Soyut Kulluk bilinci	Soyut Allah'ı görmek	Metin	
	"El- Hadi, rehberlik eden zihinleri ve gönülleri aydınlatan... anlamına gelir".	Soyut Hadi ismi	Soyut Rehber Aydınlatma	Metin	
	"Dalalet; haktan yüz çevirme."	Soyut İnanca aykırı davranma	Soyut Yüz çevirme	Metin	
	"İlahi hakikatlere kulak tıkar yüz çevirirse hidayetten sapmış olur".	Soyut Hidayetten sapmak	Soyut Kulak tıkamak, yüz çevirmek	Metin	
	"Hiçbir günahkar başkasının günah yükünü yüklenmez..." el-İsra 17/15	Soyut Günah	Somut Yük	Ayet	
2. Kur'an'ı Kerim'de geçen kavramları tanımanın İslam'ı doğru anlamadaki önemini fark eder. (Duyuşsal-alma)	"...insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir..." el-Bakara 2/264	Soyut Gösteriş yapmak, gönül kırmak	Somut Çıplak kaya	Ayet	7
	"...Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun..." (Mâide, 5/ 8).	Soyut Hakkı gözetmek	Soyut Ayakta tutmak	Ayet	
	"Sen, sana vahyedilene sımsıkı sarıl..." el-Zuhruf 43/43	Soyut	Soyut	Ayet	
	"...Dinin başı teslimiyet, direği namaz, zirvesi de	Soyut	Peygambere sıkı sarılmak		

4.	<i>cihattır...” Tirmizi, “İman”,</i>	Allah’ın yoluna uymak	Soyut	Hadis	
	“Üç şey ölen kişiyi (mezara kadar) takip eder;.. Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli kalır”. Müslim, “Zühd” 5.	Soyut Teslimiyet Soyut Namaz Cihat Somut	Soyut Dinin başı Somut Direk Zirve Somut Takip etme		
3. Kehf suresi 107-110. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir. (Bilişsel-olgusal, değerlendirme)	<i>“...denizler mürekkep olsa, bir o kadar mürekkep ilâve etseydik dahi rabbimin sözleri bitmeden mutlaka deniz tükenirdi.” el-Kehf 69/109</i>	Soyut Allah’ın ilim ve hikmetinin sınırsızlığı	Soyut Somut Denizler kadar mürekkep	Ayet	1
Toplam					14

Bu ünite 3 kazanımda 14 tane metafor tespit edilmiştir. En fazla ayet ve hadiste kullanılmıştır. Kur’an’ı Kerim’de geçen bazı kavramları yorumlar” kazanımında Kur’an kılavuza, kulluk bilinci Allah’ı görmeye, “Hadî” ismi rehber ve aydınlatmaya, inanca aykırı davranma yüz çevirmeye, hidayetden sapmak kulak tıkamaya, günah yüke benzetilmiştir. “Kur’an’ı Kerim’de geçen kavramları tanımanın İslam’ı doğru anlamadaki önemini fark eder” kazanımında gösteriş ve gönül yıkmak çıplak kalmış kayaya, Hakkı gözetmek ayakta tutmaya, Allah’ın yoluna uymak peygambere sıkı sarılmaya, dinin başı teslimiyete, namaz direğe, cihat zirveye, aile, mal ve amelin yanında olması takip etmeye benzetilmiştir. “Kehf suresi 107-110. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir” kazanımında Allah’ın ilim ve hikmetinin sınırsızlığı denizler kadar mürekkebe benzetilerek metaforik dille anlatılmıştır. Bu ünite soyut dini kavramlar konu edilmiştir. Bu bakımdan kavramların iyi anlaşılması için metaforlara ihtiyaç vardır. Ancak metaforların yeterince kullanılmadığı görülmektedir. Bu kavramlarla ilgili ders kitabında örnek metaforlar verilebilir. Örneğin; bir etkinlikte, “hidayet aydınlıktır, dalalet karanlıktır”, “ihlas dost gibidir, riya düşman gibidir.”vb. örnekler verilip öğrencilerden de metafor oluşturmaları istenebilir. Böylece öğrencilerin aktif olarak öğrenmesi sağlanabilir. Ayrıca metaforlarla daha kolay ve etkileyici bir şekilde anlatılarak bu kavramların yanlış anlaşılmasının önüne geçilir. Kullanılan metaforların öğrencilerin kavramları anlayıp değerlendirmeleri açısından bilişsel kazanımları, dikkatleri çekip kavramların önemini fark etmeleri açısından da duyuşsal kazanımları desteklediği söylenebilir.

Tablo 14. 11.sınıf 4. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

İnançla ilgili meseleler ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1. İnançla ilgili yaklaşımları tartışır. (Bilişsel-kavramsal-çözümleme)	<i>İnkâr edenler ise uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler.” el-Ahkâf 46/3</i>	Soyut	Soyut	Ayet	1
		İnkâr etme	Yüz çevirme		
2. Yeni dinî akımların özelliklerini değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	<i>“Dünya ahiretin tarlasıdır.”</i> <i>“... dünya hayatı, bir oyun, bir eğlence... mal ve evlâтта bir çokluk yarışından ibarettir... sonra kurumaya yüz tutar, bir de bakarsın ki sararmıştır, ardından da çerçöp haline gelmiştir.” el-Hadid 57/20</i> <i>“...Allah’a inanırsa kopmayan, sağlam kulpa yapışmıştır...” el-Bakara 2/256</i>	Somut	Somut	Metin	
		Dünya	Ahiretin tarlası		
		Somut	Soyut	Ayet	3
		Dünya hayatı	Oyun, Eğlence Çokluk yarışı, Somut Bitki, çöp		
3. En’âm suresi 59 ve Lokmân suresi 27. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	<i>“Gaybın anahtarları Allah’ın yanındadır; onları ondan başkası bilmez. el-En’âm 6/59</i> <i>“...yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem olsaydı, deniz de -ardından ona yedisi daha eklenmek üzere- mürekkep olsaydı yine de Allah’ın sözleri tükenmezdi...” el-Lokman 31/27</i>	Soyut	Somut	Ayet	2
		Bilinmeyen şeyler	Allah’ın yanındaki anahtar		
		Soyut	Somut	Ayet	
		Allah’ın ilminin sınırsızlığı	Bütün ağaçların kalem, denizlerin mürekkep olması		
Toplam					6

Bu ünite de 3 kazanımda 6 tane metafor tespit edilmiştir. En fazla ayette metafor kullanılmıştır. İnançla ilgili yaklaşımları tartışır” kazanımında bir ayette inkâr etme uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmeye benzetilmiştir. “Yeni dinî akımların özelliklerini değerlendirir” kazanımında dünya ‘ahiretin tarlası’ metaforuyla somutlaştırılarak, dünyada yapılanların ahirette karşılığının alınacağı anlatılmıştır. Dünya hayatı oyun, eğlence, çokluk yarışı, iman edenin durumu sağlam bir kulpa yapışmaya benzetilerek, sağlam bir imanla dünya hayatının tuzaklarından korunabileceğine işaret edilmiştir. “En’âm suresi 59 ve Lokmân suresi

27. ayetlerde verilen mesajları değerlendirir” kazanımında bilinmeyen şeyler Allah’ın yanındaki anahtara, Allah’ın ilminin sınırsızlığı bütün kalemlerin ağaç ve bütün denizlerin mürekkep olmasıyla metaforik olarak anlatılmıştır. Bu metaforlarla zihinsel bir model oluşturarak kavramları bilişsel yönden anlama, çözümlenme ve değerlendirme açısından kazanımları desteklediği söylenebilir. Bu üniteye yeterince metafor kullanılmamış ve konular genellikle gerçek anlamında somut olarak anlatılmıştır. İnançla ilgili yaklaşımlar konusunda örnek metafor oluşturarak İslam inancı ile karşılaştırmalı bir şekilde verilmesi İslam dinini daha yakından tanıma imkanı sunabilir.

Tablo 15. 11.sınıf 5. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Yahudilik ve Hıristiyanlık ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
2.Hıristiyanlığın doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.(Bilişsel-olgusal değerlendirme)	“...Hıristiyanları sıkı bir şekilde takip etmiş, deyim yerindeyse onlara göz açtırmamıştır”.	Soyut Sıkı takip etmek	Soyut Göz açtırmamak	Metin	1
Toplam					1

Bu üniteye sadece 1 kazanımda 1metafor tespit edilmiştir. Sıkı takip etmek göz açtırmamak deyimiyile metaforik olarak anlatılmıştır. Hıristiyanlık ve Yahudilikte kullanılan sembollere görsel olarak yer verilmiştir. Ancak ne anlama geldikleri açıklanmamıştır. Bu sembollerin ne anlama geldiğinin açıklanmaması öğrencilerin bunları yanlış anlamlandırmalarına yol açabilir.

Tablo 16. 12.sınıf 1. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

İslam ve Bilim ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1.Din-bilim ilişkisini tartışır. (Bilişsel-kavramsal-çözümleme)	“...Allah’ın gökyüzünden indirip kendisiyle ölmüş toprağı dirilttiği yağmurda...,” el-Bakara 2/164	Somut Kuru toprak Soyut Diriltme	Somut Ölü toprak Somut Yeşerme	Ayet	2
2. İslam medeniyetinde bilim ve düşüncenin gelişim sürecini değerlendirir.(Bilişsel-olgusal- değerlendirme)	“buluş ve keşifleriyle... Rönesans’ın başlamasının ve yeni bir çağın açılmasının kıvılcımını çakmışlardır”.	Soyut Yeni bir çağın açılması	Somut Kıvılcım çakma	Metin	1

4.Müslümanların bilim alanında yaptığı özgün çalışmaları sınıflandırır.(Bilişsel-kavrama-anlama)	<i>"İslam'ın ışığı"</i>	Soyut	Somut	Metin	2
	<i>"Mekke... düşünce merkezi olmuştur".</i>	Somut	Soyut	Metin	
		İslam	Işık		
		Mekke	Düşünce merkezi		
Toplam					5

Bu ünite de 3 kazanımda 5 metafor tespit edilmiştir. En fazla metafor içeriğinde bulunmaktadır. "Din-bilim ilişkisini tartışır" kazanımında toprağın kuruluğu ölü toprağa yağmurla yeşermesi de toprağın diriltilmesine benzetilmiştir. Burada ki metaforlar Allah'ın gücünün her şeye yettiği hakkında zihinsel bir model oluşturulmasına yardımcı olabilir. İslam medeniyetinde bilim ve düşüncenin gelişim sürecini değerlendirir" kazanımında yeni bir çağın açılması kıvılcım çakmaya benzetilmiştir." Müslümanların bilim alanında yaptığı özgün çalışmaları sınıflandırır" kazanımında İslam ışığı ve Mekke düşünce merkezine benzetilerek metaforik dil kullanılmıştır. Bu metaforların öğrencinin dikkatini çekerek bu konu ve kavramları daha iyi anlama, çözümleme ve değerlendirme ile kazanımların gerçekleşmesini desteklediği düşünülebilir. Bu ünite de metaforların çok az kullanıldığı görülmektedir. Bunun sebebi, işlenen konuların anlaşılması kolay ve gerçek anlamında anlatılan somut konular olması olabilir. Ancak din ve bilimin iyi anlaşılması için bir etkinlikte bu kavramlarla ilgili metafor oluşturup öğrencilerden de metafor oluşturmaları istenebilir.

Tablo 17. 12.sınıf 2. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Anadolu'da İslam ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1. Türklerin Müslüman olma sürecini açıklar. (Bilişsel-kavramsal-anlama)	<i>"...irşad faaliyetleri meyvesini verdi Türkler İslam'ı kabul etmeye başladı..."</i>	Soyut	Somut	Metin	1
2. Dinî anlayış ve kültürümüzün oluşmasında etkili olan bazı şahsiyetleri tanır.(Bilişsel-olgusal-hatırlama)	<i>"Ölümü düğün gecesi olarak anlayan insan...."</i>	Soyut	Somut	Güzel söz	3
	<i>"Nerde görersen gönlü kırık merhem ol"</i>	Ölüm	Düğün gecesi		
	<i>"Aşk olmayan gönül misâl-i taşa benzer."</i>	Soyut	Somut	Şiir	
		Yardım etmek	Merhem		
		Soyut	Somut	Şiir	
		Âşık olmayan	Taş		
Toplam					4

Bu ünite de 2 kazanımda 4 metafor tespit edilmiştir.” Sadece şiirde metafor kullanılmıştır. Türklerin Müslüman olma sürecini açıklar” kazanımında İslam’ı kabul etme meyve vermeye benzetilmiştir. Bu metaforla iman edenin hem kendi adına hem de insanlık adına faydalı olduğu anlatılmak istenmiştir. “Dinî anlayış ve kültürümüzün oluşmasında etkili olan bazı şahsiyetleri tanır” kazanımında ölüm düğün gecesine, yardım etmek merheme, aşık olmayan gönül de taş benzetilerek metaforik dil kullanılmıştır. Kullanılan metaforlar ilgili kazanımların bilişsel düzeyde gerçekleşmesine destek olabilir. Ancak kültürümüzün oluşmasında etkili olan bu şahsiyetleri daha iyi tanımak adına onların eserlerinden daha fazla örnekler verilebilir.

Tablo 18. 12.sınıf 3. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

İslam düşüncesinde tasavvufi yorumlar ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1. İslam düşüncesinde tasavvufi düşüncenin oluşum sürecini değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	"Dervişlik olsaydı taç ile hırka.	Soyut Dervişlik	Somut Taç ile hırka	Şiir	2
	"...tasavvuf... dünya yüklerinden sıyrılmak..."	Soyut Tasavvuf	Soyut Dünya yüklerinden sıyrılmak	Metin	
2. Tasavvufi düşüncede ahlaki boyutun önemini fark eder.(Duyuşsal-alma)	"Tasavvuf iyi huydur".	Soyut Tasavvuf	Soyut İyi huy	Metin	2
	"O'nun ahlaki Kur'an'dı". Müslim, "Müsafirin", 139	Soyut O'nun ahlaki	Somut Kur'an	Hadis	
3.Kültürümüzde etkin olan bazı tasavvufi yorumları tanır.(Bilişsel-olgusal-hatırlama)	"Canım tenimde oldukça Kur'an'ın kölesiyim. Ben Hakk'ın seçkin Peygamberi Muhammed'in yolunun toprağıyım".	Soyut Kur'an'a uymak Hz. Peygamberin izinden gitme	Somut Köle olmak Yolunun toprağı olma	Güzel söz	10
	"Güneş gibi ol şefkatte, merhamette. Gece gibi ol ayıpları örtmekte. Akarsu gibi ol keremde, cömertlikte. Ölü gibi ol öfkede, asabiyette. Toprak gibi ol tevazuda, mahviyyette.	Soyut Merhamet Ayıp örtme Cömertlik Öfke Tevazu	Somut Güneş Gece Akarsu Ölü Toprak	Güzel söz	

	"Semazenlerin külahı mezar taşını, hırkası mezarını, beyaz elbisesi kefenini temsil eder."	Somut Külah Hırka Beyaz elbise	Somut Mezar taşı Mezar Kefen	Metin	
4. Alevilik-Bektaşılıktaki temel kavram ve erkânları tanır.(Bilişsel-olgusal-hatırlama)	"İlim ile gidilmeyen yolun sonu karanlıktır."	Soyut İlimsiz yolun sonu	Soyut Karanlık	Güzel söz	
	"Bir olalım, iri olalım, diri olalım."	Soyut Birlik, güç ve canlılık	Soyut Bir, iri ve diri olmak	Güzel söz	
	"Eline, beline, diline sahip ol."	Soyut Günahlardan korunmak	Somut Elini belini dilini kontrol etme	Güzel söz	
	"Aranızda tartışma çıksa, Allah korusun temmuz sıcağında bir tülbent kuruyuncaya dek dargın dursanız derdinize derman bulunmaz"	Soyut Dargın kalma süresi	Somut Temmuzda tülbentin kuruması	Metin	5
	"Dört kapıdan kırk makamdan ararsan"	Soyut Şeriat, tarikat, Hakikat marifet	Somut Dört kapı Mevsimler	Şiir	
5. Hucurât Suresi 10. ayette verilen mesajları değerlendirir. (Bilişsel-olgusal-değerlendirme)	"Kişiyi Müslüman kardeşini küçük görmesi kötülük olarak yeter..." Müslüm, "Sahih", 2564.	Soyut Küçük görmek	Soyut Kötülük	Hadis	
	"Yermük Savaşı sonunda yaralanarak ölümün eşiğine gelmişlerdi".	Soyut Ölüm riski	Soyut Ölümün eşiği	Metin	3
Toplam					21

Bu ünite de 5 kazanımda 21 metafor tespit edilmiştir. En fazla metaforun güzel söz ve metin içeriğinde geçtiği görülmektedir. İslam düşüncesinde tasavvufi düşüncenin oluşum sürecini değerlendirir" kazanımında dervişlik taç ve hırkaya, tasavvuf dünya yüklerinden sıyrılmaya benzetilmiştir. "Tasavvufi düşüncede ahlaki boyutun önemini fark eder" kazanımında tasavvuf iyi bir huya, Hz. Peygamber'in ahlakı Kur'an'a benzetilerek ahlakın ve Kur'an'ın önemine dikkat çekilmiştir. "Kültürümüzde etkin olan bazı tasavvufi yorumları tanır" kazanımında Kur'an'a uymak köle olmaya, Hz. Peygamber'in izinden gitmek de yolunun toprağı olmaya, merhamet güneşe, ayıp örtme geceye, cömertlik akarsuya, öfkelenmemek ölüye, tevazu toprağına benzetilmiştir. Semazenlerin külahı mezar taşına, hırkası mezarına beyaz elbisesi

kefenine benzetilmiştir. “Alevilik-Bektaşilikteki temel kavram ve erkânları tanır” kazanımında ilimsiz yolun sonu karanlığa, birlik beraberlik, güçlü olmak ve canlılık bir, iri ve diri olmaya, günahlardan korunmak, elini, belini ve dilini kontrol etmeye, dargın kalma süresinin kısılığı temmuz ayında tülbentin kurummasına, şeriat, tarikat, hakikat marifet dört kapıya benzetilmiştir. “Hucurât Suresi 10. ayette verilen mesajları değerlendirir” kazanımında küçük görmek kötülüğe, metinde geçen ölüm riski ölümün eşğine benzetilerek metaforik dille etkili bir şekilde anlatılmıştır. Bu metaforların somutlaştırmak suretiyle bilinmeyen bir kavramı anlatmaya çalışılırken anlamı da derinleştirerek öğrencileri düşünmeye sevk ettiği söylenebilir. Kitapta dört kapının niçin mevsimlere benzetildiği açıklanmıştır. Bu açıklamalar derin anlamlar içeren metaforlarda öğrencinin doğru anlamasını sağlamak için gereklidir. Bu ünite metaforların fazla kullanıldığı görülmektedir. Bunun sebebi olarak tasavvufi düşüncede soyut ve karmaşık konuların anlatımında sıklıkla kullanılmıştır. Ayrıca metaforların, anlatıma derinlik katmak ve zenginleştirme, içsel deneyimleri daha kolay anlatabilen dilsel bir araç olma özeliğinden dolayı tercih edildiği söylenebilir. Kullanılan metaforların konu ve kavramların duyuşsal yönden dikkatleri çekerek benimsenmesine, bilişsel yönden anlaşılıp, açıklanmasında analiz edilerek değerlendirilmesinde kazanımların gerçekleşmesini desteklediği söylenebilir.

Tablo 19. 12.sınıf 4. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Güncel dini meseleler ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
1. Dinî meselelerin çözümüyle ilgili temel ilke ve yöntemleri analiz eder.(Bilişsel-kavramsal-çözümleme)	<i>“Eğer yeryüzünde ağaçlar kalem deniz de mürekkep olsaAllah’ın sözleri yine de tükenmez....” el-Lokman 31/27</i>	Soyut Allah’ın ilmi	Somut Ağaçlar ve suyun çokluğu	Ayet	1
2. İslam’ın ekonomik hayatla ilgili ahlaki ölçülerini yorumlar. (Bilişsel-kavramsal-anlama)	<i>“Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır...” el-Tegabun 64/15</i> <i>“...fakirliğin bir istismar aracı olarak kullanılması yasaklamıştır</i> <i>“Eli sıkı olma; büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır, (kaybettiklerinin) hasretini çeker durursun” el- İsrâ suresi 29</i>	Somut Mal ve çocuk Soyut Fakirlik	Somut İmtihan Soyut İstismar aracı	Ayet Metin	3
3. . Gıda maddeleri ve bağımlılık konusundaki dinî ve ahlaki ilkeleri	<i>“mümin bal arısı gibidir....” Ahmed b,n Hanbel, “Müsned”, 12587.</i>	Somut Mümin Somut	Somut Bal arısı Soyut	Hadis	

açıklar. (Bilişsel-kavramsal-anlama)	<i>“fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir....” el-Maide 112/90</i>	Fal ve şans okları	Şeytan işi pislik	Ayet	2
4. Sağlık ve tıpla ilgili bazı meseleleri dinî ve ahlaki ölçüler çerçevesinde yorumlar. (Bilişsel-kavramsal-anlama)	<i>“kişinin ölüm orucu tutması intihar hükmündedir”.</i>	Somut Ölüm tehlikesinde açlık	Somut Ölüm orucu	Metin	1
Toplam					7

Bu ünite de 4 kazanımda 7 metafor tespit edilmiştir. En fazla ayetlerde metafor kullanılmıştır. Dinî meselelerin çözümüyle ilgili temel ilke ve yöntemleri analiz eder” kazanımında Allah’ın ilmi yeryüzündeki tüm ağaçlar ve denizlerin çokluğuna benzetilmiştir. Bu metafor öğrencilerin Allah’ın kudretinin kapsayıcılığı hakkında zihinsel bir model oluşturmasına yardımcı olabilir. “İslam’ın ekonomik hayatla ilgili ahlaki ölçülerini yorumlar” kazanımında mal ve çocuk imtihana benzetilmiştir. Başka bir ayette ise cimrilik ve cömertlik eli sıkı ve açık olmaya benzetilmiştir. “Gıda maddeleri ve bağımlılık konusundaki dinî ve ahlaki ilkeleri açıklar” kazanımında mümin bal arısına bir ayette fal ve şans okları şeytan işi pisliğe benzetilmiştir. “Sağlık ve tıpla ilgili bazı meseleleri dinî ve ahlaki ölçüler çerçevesinde yorumlar” kazanımında ölüm tehlikesindeki açlık ölüm orucuna benzetilerek metaforik bir dille anlatılmıştır. Bu ünite deki metaforların çok az kullanıldığı ve konuların iyi anlaşılması konusunda yetersiz kaldığı söylenebilir. Çünkü bu konularla ilgili günlük hayattan oldukça fazla metafor örneği verilebilir. Kullanılan metaforların bilişsel düzeyde kavramların anlamlarını öğrenip anlamalarına yardımcı olarak kazanımların hedeflerini desteklediği söylenebilir.

Tablo 20. 12.sınıf 5. Ünite Kazanımlarına Göre Metaforların Analizi, Sınıflandırılması ve Dağılımı

Hint ve Çin dinleri ünite kazanımları	Metaforlar	Metaforların analizi		Metafor Sınıfı	Metafor Sayısı
		Benzeyen Hedef	Benzetilen Kaynak		
3.Konfüçyanizm’in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler. (Bilişsel-olgusal-anlama)	<i>“Her şeyin kökü göklerde dir. İnsanın kökü ise atalarında dir”.</i>	Soyut Bir şeyin temeli	Somut Kök	Atasözü	1
4. Taoizm’in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler. (Bilişsel-olgusal-anlama)	<i>“Taoizmde bazı dağların ölümsüzlüğün mekânı olduğuna inanılır”.</i>	Somut Dağlar	Soyut Ölümsüzlük mekânı	Metin	1
Toplam					2

Bu ünite de 2 kazanımda 2 metafor tespit edilmiştir. “Konfüçyanizm’in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler” kazanımında bir şeyin temeli köke benzetilmiştir. “Taoizm’in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler” kazanımında dağlar ölümsüzlük mekanına benzetilerek metaforik dille anlatılmıştır. Bu ünite de Hinduizm’in, Budizm’in, Konfüyanizm’in, Taoizm’in

sembollerinin neler olduğu bilgisi görselleriyle beraber verilmiştir. Ancak bu semboller içinde sadece Taoizm'in sembolü açıklanmış, diğerlerinin ne anlama geldiği açıklanmamıştır. Bu da öğrencilerin bu sembollere farklı anlamlar yüklemelerine sebep olabileceğinden dolayı sakıncalıdır.

Tartışma ve Sonuç

Metafor, anlamı taşıyan zihinsel bir araç olarak dilde farklı olan iki kavramın benzerliklerinden yola çıkarak birini, diğerini tanımlamak için kullanılmakta olan bir düşünme ve anlatım biçimi olarak görülür. Din eğitimi ve öğretiminde soyut kavramların önemli bir yeri vardır. Metaforlar, öğrencilerin soyut kavramları somutlaştırarak, daha kolay ve kalıcı bir şekilde kavramalarını sağlayan bir araç olarak görülür. Böylece öğrenciler, bilgiyi sadece yüzeysel olarak anlamak yerine, derinlemesine ve anlamlı bir şekilde özümseyebilirler. Özellikle soyut kavramların anlaşılmasında metaforlarla bilinen kavram ile bilinmeyen kavram arasında benzerliklerden yola çıkarak bir ilişki kurulur. Lakoff ve Johnson buradaki ilişkinin kişinin kendi deneyimleri ile kurulduğunu belirtir. Böylece öğrenme aktif bir şekilde zihinde yapılandırılarak bilinmeyen kavram öğrenilir.⁴⁰ Metaforun eğitimde karmaşık kavramları anlamada ve akılda kalıcılığı sağlamada etkili olduğu deneysel araştırmalarda kanıtlanmıştır.⁴¹

Bir öğretim materyali olan ortaöğretim DKAB ders kitaplarının metafor kullanımı açısından incelendiği bu çalışmada 9, 10, 11 ve 12. sınıf seviyesinde ne kadar metafor kullanıldığı ve ünite kazanımlarında kullanıma yoğunluğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda bu metaforlar ayet, hadis, metin içeriği, şiir, güzel söz olarak sınıflandırılmıştır. Tespit edilen metaforlar (benzetilen) kaynak ve (benzeyen) hedef alan soyut ve somut olarak analiz edilmiştir. Çünkü bilişsel dil biliminde metaforlar zihindeki benzerlikler üzerinden hedef alan ve kaynak alan arasında kurulan ilişkiyi gösterir. Buna göre soyut kavram olan hedef alan, somut ve fiziksel bir kavram olan kaynak alanı kullanarak anlamaya çalışılan alandır. Metaforlar aracılığı ile kurulan bu zihinsel ilişkide amaçlanan şey soyut kavramları somutlaştırmak suretiyle anlamaya çalışmaktır.⁴²

Tablo 21. Sınıf Seviyelerine ve Ünitelere Göre Metaforların Dağılımı

9. Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf
Bilgi ve İnanç	16 Allah İnsan İlişkisi	12 Dünya ve Ahiret	18 İslam ve Bilim 5
Din ve İslam	9 Hz. Muhammed ve Gençlik	5 Kur'an'a Göre Hz. Muhammed	4 Anadolu'da İslam 4
İslam ve İbadet	7 Din ve Hayat	8 Kur'an'da Bazı Kavramlar	14 İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar 19
Gençlik ve Değerler	9 Ahlaki Tutum ve Davranışlar	8 İnançla İlgili Meseleler	6 Güncel Dinî Meseleler 7
Gönül Coğrafyamız	10 İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fikhi Yorumlar	6 Yahudilik ve Hıristiyanlık	1 Hint ve Çin Dinleri 2
Toplam	51 Toplam	40 Toplam	44 Toplam 39

⁴⁰ Lakoff - Johnson, *Metaforlar. Hayat. Anlam ve Dil*, 106.

⁴¹ Arslan - Bayrakçı, "Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi", 103-104.

⁴² Arslan - Bayrakçı, "Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi", 102.

9. Sınıf DKAB ders kitabı incelendiğinde metaforlar en fazla metinde sonra sırasıyla hadiste, ayette ve şiirde olmak üzere toplam 51 metafor tespit edilmiştir. Metaforlar en fazla 9. sınıf ders kitabında kullanılmıştır. En fazla metaforun “bilgi ve inanç” en azının da “İslam ve ibadet” ünitesinde kullanıldığı görülmektedir. “Bilgi ve inanç ünitesinde soyut konuların ağırlıklı olmasından dolayı metaforların daha çok kullanıldığı düşünülebilir. Metaforlar diğer üniteler arasında dengeli dağıtılmış gibi görünse de soyut konuların yoğun olduğu bölümlerde yetersiz kalmıştır. Örneğin, İslam’da bilginin kaynaklarından olan akıl için ‘göz’ ve vahiy için ‘ışık’ metaforları ile öğrencilerin vahyin rehberliği olmadan aklın sınırlı olacağını ve bazı bilgilerin ancak vahiy ile aydınlanabileceğini daha açık bir şekilde kavramaları sağlanabilir. İslam ve ibadet ünitesinde ‘oruç kalkandır’ metaforu, ile öğrencilerin bu kavramı nasıl anladığına dair bir örnekle desteklenebilir. En az metaforun “İslam ve ibadet” ünitesinde görülmüş olması konuların daha çok yüzeysel olarak anlatıldığını, metaforun eğitimdeki somutlaştırma, ilgi ve merak uyandırma, kalıcılığı sağlama gibi işlevlerinden faydalanılmadığını düşündürmektedir. Bu ünite de İslam ve amel arasında metaforlarla bir ilişki kurup öğrencilerin bu konuları daha iyi kavramaları sağlanabilir. Örneğin; “köprü” metaforu görseli ile iman –amel ilişkisi daha etkili bir şekilde vurgulanabilir. “Gençlik ve değerler” ünitesinde terbiyenin hediye’, hikmetin “yitik mal” yumuşak huyun “kılıç” ve bilginin “su” metaforuyla anlatılması düşünmeye sevk ettiğinden öğrencilerin temel değerleri ayet ve hadislerle ilişkilendirmelerinde üst bilişsel düzeyde kazanımı destekleyebileceği söylenebilir. Gönül coğrafyamız” ünitesinde metaforların metin ve şiir içeriğinde kullanılması, zengin kültürümüzden faydalandığını göstermektedir. Metaforların dikkat çekici etkisi, öğrencilerin öğrenme süreçlerinin daha çok elverişli olmasını sağlayabilir. 9. sınıf ders kitabında en fazla metafor ayetler içinde gelmiştir. Metafor içeren ayetlerin kullanılması yaşları daha küçük olan 9. sınıf öğrencilerinin din dilinin özelliklerini öğrenmeleri açısından önemli olduğu söylenebilir. Bu ünite de metaforların, bilişsel kazanımın anlama basamağında bilgiyi anlamlandırmayı ve çözümlenme basamağında analiz ederek derinlemesine anlamayı destekleyebileceği söylenebilir. Ayrıca, duyuşsal kazanımın alma basamağında dikkat etme ve fark etme hedeflerini de güçlendirdiği söylenebilir.

10. sınıf ders kitabında geçen metaforların sayısı 40 tanedir. En fazla metafor sırasıyla “Allah insan ilişkisi” “din ve hayat “ahlaki tutum ve davranışlar” “Hz. Muhammed ve gençlik” “İslam düşüncesinde itikadi, siyasi ve fıkhi yorumlar” ünitesinde geçmiştir. Çünkü metaforlar daha çok soyut kavramları anlamlandırmada kullanıldıkları için somut düzeyde verilen bilgilerin verildiği konu ve kazanımlarda kullanımının az olduğu anlaşılmaktadır. “Allah ve insan” ünitesinde; amelsiz imanın ‘meyvesiz ağaç’ metaforuyla somutlaştırılmıştır. Bu bağlamda imanın hayata geçirilmesinin önemine ve amellerin inançla uyum içinde olması gerektiğine dikkat çekilerek öğrenciler üzerindeki pedagojik etkinliği vurgulanmıştır.

Metaforların çoğu sırasıyla ayet, hadis ve metin içeriğinde geçmektedir. Ancak Hz. Muhammed’in gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarını kendi hayatıyla ilişkilendirir” ve Âl-i İmrân suresi 159. ayette verilen mesajları değerlendirir” ve “İslam dininin kültür, sanat ve düşünce üzerindeki etkilerini analiz eder” kazanımında metafora rastlanılmamıştır. Aksine Hz. Peygamberin örnek ahlaki metaforlarla anlatılarak bu ahlaki değerlerin önemine daha çok dikkat çekilebilir. Ders kitabında bir etkinlikte bu ahlaki kavramlar ile ilgili olarak metafor örnekleri verilebilir, öğrencilerden de metafor oluşturmaları istenebilir. Örneğin; doğruluk ‘aydınlık’, yalan ise ‘karanlık’ vb. metaforlarla öğrencilerin dikkatleri çekilebilir. İslam dininin ahlaki değerler, kültür, sanat ve düşünce üzerindeki etkileri de metaforlar kullanılarak geniş bir zeminde anlatılabilir.

11. sınıf DKAB ders kitabında 44 tane metafor tespit edilmiştir. Metaforlar en çok soyut konuların ağırlıklı olduğu “dünya ve ahiret” “Kur’an’da bazı kavramlar” ünitesinde geçmiştir. Bu konularda metaforlar, soyut kavramları somutlaştırarak pedagojik açıdan kolay

anlaşılmasını sağlar. Böylece kazanımların gerçekleşme düzeyine olumlu etkilerde bulunur. Bu sayede öğrenciler, karmaşık bilgileri daha rahat kavrayabilir ve öğrenme süreci daha verimli hale gelir. Metaforlar sırasıyla en fazla ayet, metin içeriği ve hadislerde geçmektedir. Burada soyut konu ve kavramların daha iyi anlaşılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. “İnançla ilgili meseleler”, Kur’an’a göre Hz. Muhammed” ve “Yahudilik ve Hıristiyanlık” ünitesinde ise daha az metafor kullanıldığı görülmektedir. Buradaki konuların yalın ve somut içerikli olması metaforlarla anlatıma ihtiyaç olmadığını göstermektedir. Kitapta Yahudilik ve Hıristiyanlık ünitesinde bu dinlerdeki görsel sembollere metaforik olarak yer verilmiştir. Örneğin; yedi kollu şamdan ve Kral Davud’un (a.s.) mührünün Yahudiliğin sembolü olduğundan bahsedilmiş ancak bu sembollerin ne anlama geldiğine değinilmemiştir. Bu bağlamda görülen eksikliğin öğrencilerin bu sembolleri yanlış yorumlamalarına ve yanlış bilgiye sebep olabileceği düşünülebilir.

12. sınıf DKAB ders kitabında 39 tane metaforik ifade tespit edilmiştir. Metaforların en az kullanıldığı ders kitabı 12. sınıf olduğu görülmektedir. En fazla metafor soyut konu ve kavramların fazla kullanıldığı “İslam düşüncesinde tasavvufi yorumlar” ünitesinde geçmektedir. Bu ünite de şeriat, tarikat, hakikat marifet “dört kapı” metaforuyla dört kapı da mevsimler” metaforuyla açıklanarak anlatılmıştır. Böylece bu sınıftaki öğrenciler soyut işlemler döneminde bile olsalar derin anlamalar ihtiva eden metaforlarda açıklama yapılarak rehberlik edilmesiyle metaforun yanlış anlaşılacak yanlış bilgilere sebep olmasının önüne geçildiği anlaşılmaktadır. Diğer ünitelerdeki konularda bilgiler daha çok yalın ve somut ifadelerle verilmiştir. Bu yüzden metaforlara ihtiyaç duyulmadığı söylenebilir. Bu kitapta metaforların en fazla güzel sözlerde sonra metin içeriği ve şiirlerde en az da ayet ve hadislerde geçtiği görülmektedir. İslam dünyasındaki önemli şahsiyetlerin dile getirdikleri edebi söylemlerde kullanılan metaforların anlamı etkili kılmak, manaya dikkat çekmek ve düşünceyi derinleştirmek gibi işlevleriyle ünitelerdeki hedeflenen kazanımları desteklediği söylenebilir.

Genel olarak en fazla 9. sınıf en az da 12. sınıf ders kitabında metafor tespit edilmiştir. Metaforların 9. sınıftan 12. sınıfa doğru azaldığı görülmektedir. Öğrencilerin bilişsel ve dil gelişim seviyeleri farklıdır, bu da metaforların etkisinin farklılaşmasına yol açabilir. Bu bağlamda 9. sınıf öğrencilerinin soyut konuları anlamada yaş itibarıyla daha çok zorlanmaları mümkündür. Ayrıca bunun sebebi, dini kavramların temelini 9. sınıfta sağlam bir şekilde oluşturulmak istenmesi şeklinde açıklanabilir. Metaforların daha çok soyut kavramların bulunduğu kazanımlarda kullanıldığı görülmektedir. Metaforlar sınıf seviyeleri arasında dengeli dağılmış gibi görünse de en başta inanç ve ahlak olmak üzere soyut kavramların çok geçtiği aşağıdaki ünitelerde yeterli miktarda kullanılmadığı görülmektedir:

9. sınıf “İslam ve ibadet” 7

10. sınıf “ahlaki tutum ve davranışlar” 8 ve “din ve hayat” 8

11. sınıf “inançla ilgili meseleler” 6

12. sınıf “güncel dinî meseleler” 7

Bu konularda metafor içerikli ayet ve hadisler çok fazla bulunmaktadır. Özellikle ayetlerde ve hadislerde geçen kavramların anlaşılması hususunda metaforların kullanılması din dilinin anlaşılmasını destekleyerek öğrencilerin dini metinler ve kavramlarla daha derin bir bağ kurmalarını sağlayabilir.

Genel olarak kullanılan metaforların, dili etkili kullanarak dikkati çekme, düşünmeye sevk etme, hatırlatıcı özellikleri ile kalıcılığı sağlama işlevlerinden faydalanılmak istenildiği söylenebilir. Bu konuda Özcan’ın biyoloji ders kitabında kullanılan metaforlar üzerine yaptığı

araştırmada⁴³ soyut nitelikli biyoloji kavramlarının metafor kullanılmadan öğretilmesinde zorluk çekildiğine işaret edilmiş ve metafor kullanmanın eğitim ve öğretimdeki faydalarına dikkat çekmiştir. Bu sonuç bu çalışma ile örtüşmektedir. Şeyihoğlu vd.'nin sosyal bilgiler ders kitaplarını analoji kullanımı yönünden incelediği çalışmasında⁴⁴ soyut kavramların anlaşılmasına analogilerin önemi üzerinde durmuş ve kullanımını teşvik etmiştir. Bu açıdan bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca Bolat'ın ortaöğretim fizik ders kitaplarında metaforları incelediği çalışmasında⁴⁵ metaforların soyut kavramları somutlaştırma ve biçim kazandırarak öğrencilerin soyut kavramları anlamasındaki etkisini ortaya koymuştur. Bu açıdan bu çalışmayı desteklediği görülmektedir.

Metaforlar en fazla ayet ve hadislerde kullanılmıştır. Kullanıldığı bazı yerlerde açıklamalar yapılmasında derin manalar içeren metaforik ifadenin doğru anlaşılmasının amaçlandığı söylenebilir.

Ayet, hadis, metin ve şiirlerde kullanılan metaforik ifadelerle bilinenden bilinmeyen anlatılarak, soyut ve somut benzetmeler yapılmak suretiyle anlatılmak istenilen konuya dikkat çekilmiştir. Az sözle çok şey anlatılarak konunun önemi vurgulanmıştır.

Ders kitabı incelemesinde metaforların, bilişsel ve duyuşsal kazanımlarda kullanıldığı tespit edilmiştir. Kullanılan metaforların bilişsel kazanımlarda kullanıldığı görülmektedir. Bu metaforların öğrencilerin konu ve kavramları anlama, çözümleme, açıklama, analiz etme ve değerlendirme gibi bilişsel becerilerini desteklediği söylenebilir. Duyuşsal açıdan, metaforların öğrencilerin dikkatini çekmede ve kavramları benimsemelerinde etkili olduğu söylenebilir.

Tüm bulgulardan yola çıkarak DKAB ders kitaplarında kullanılan metaforların soyut işlemler dönemindeki öğrencilerin bilişsel gelişimlerine ve dil gelişimlerine uygun düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak DKAB ders kitaplarında metaforların kullanılması öğrencilerin soyut ve karmaşık konu ve kavramları daha kolay anlamalarını ve öğrenciyi düşünmeye sevk ederek bilinen kavramlarla bilgiyi yapılandırmalarını sağlamaktadır. Metaforlar ders kitabını daha ilgi çekici hale getirerek dersin verimliliğinin artmasına katkıda bulunduğu anlaşılmaktadır. Yaratıcı düşüncenin geliştirilmesine katkı sağlayarak hedeflenen kazanımların gerçekleşmesini desteklediği söylenebilir.

Öneriler

Yeni maarif modeline uygun olarak hazırlanacak yeni ders kitaplarında metafor kullanımlarının artırılması ders materyalini daha ilgi çekici ve anlaşılır hale getirerek öğrencinin motivasyonunu artıracaktır. Böylece metaforlarla ders işlemek dersi daha eğlenceli ve etkileyici yapabilir.

DKAB ders kitaplarında etkinlikler içinde konu ve kavramların öğretim sürecinde öğrencilerden soyut kavramlarla ilgili metafor oluşturmaları istenebilir.

Öğrencilere birçok açıdan hitap etmek için ders kitaplarında görsel metaforlara yer verilerek dersin kazanımları desteklenebilir.

DKAB ders kitaplarında konular ile gerçek hayat arasındaki bağ metaforlarla bağ kurulabilir. Bunun için kitap içinde metafor içerikli temsili hikayelere ve oyunlara yer verilebilir. Bunlar drama şeklinde sınıfta oynanabilir.

⁴³ Özcan, *Lise Yeni 12. Sınıf Biyoloji Ders Kitabında Kullanılan Metaforlar ve Analogiler Üzerine Bir Araştırma*.

⁴⁴ Ayşegül Şeyihoğlu vd., "İlköğretim 4-5-6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Analogilerin İncelenmesi", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 55 (2022), 347-375.

⁴⁵ Bolat, *Ortaöğretim Fizik Ders Kitaplarında Kullanılan Metaforik Kavramların Tespiti ve Sınıflandırılması*.

Öğretmen dersini metafor kullanarak işleyebilir. Ayrıca metafor geliştirme ve kullanımı konusunda öğretmenlere seminer verilerek derslerde metafor kullanımı yöntem olarak yaygınlaşabilir.

İlkokul ve ortaokul DKAB ders kitapları da metafor kullanımı açısından incelenebilir. Ortaöğretim ders kitaplarının incelendiği bu çalışma ile karşılaştırılması yapılarak din öğretimindeki etkinliği öğretim kademesi olarak tespit edilebilir.

Din eğitimi ve öğretiminde metafor kullanımının etkileri deneysel araştırmalarla da ölçülebilir.

Author Contribution / Yazar Katkısı: *Research design* / Çalışmanın tasarlanması: RU (%50), ND (%50); *Literature review* / Literatür taraması: RU (%50), ND (%50); *Data collection* / Veri toplama: RU (%50), ND (%50); *Data analysis* / Veri analizi: RU (%50), ND (%50); *Writing the article* / Makalenin yazımı: RU (%50), ND (%50); *Revision the article* / Makale revizyonu: RU (%100).

Funding / Finansman: *This research received no external funding.* / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: *The authors declare no conflict of interest.* / Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Sustainable Development Goals (SDG) / Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDG):
4 Quality Education / Nitelikli Eğitim

Kaynakça

- Ağca, Cihan - Meydan, Hasan. "Yedinci Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabının Kök Değerlerin Öğretimi Açısından İncelenmesi". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (2022), 91-116.
- Arslan, Mustafa - Bayrakçı, Metin. "Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi". *Milli Eğitim Dergisi* 35/171 (2006), 100-107.
- Atabay, Muharrem. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kavram Öğretiminde Metafor Kullanımı -11. Sınıf 3. Ünite Örneği-*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Bekdemir, Ünsal vd. "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Metaforların Kullanımı Çerçevesinde Ders Kitaplarının İncelenmesi". *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21/4 (2021), 1280-1293.
- Bektaş, Abdullah vd. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 9*. İstanbul: Milli eğitim Bakanlığı Yayınları, 2022.
- Bolat, Tuğba. *Ortaöğretim Fizik Ders Kitaplarında Kullanılan Metaforik Kavramların Tespiti ve Sınıflandırılması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 35. Basım, 2024.
- Cerit, Yusuf. "Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 6/4 (2008), 693-712.
- Ceylan, Yusuf. "Eğitimin Doğası ve Din Eğitimi: Günümüzde Din Alanında Eğitimli Olmanın Anlamı". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/47 (2018), 35-54.
- Demir, Celal - Karakaş Yıldırım, Özge. "Türkçede Metaforlar ve Metaforik Anlatımlar". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21/4 (2019), 1085-1096.
- Egüz, Şule - Öntaş, Turgay. "Ortaokul Öğrencilerinin 'Öğretmen' Kavramına İlişkin Kullandıkları Metaforlar". *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5/1 (2018), 79-91.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 20. Basım, 2009.
- Karataş, Turan. İstanbul: Sütun Yayınları, 2011.
- Kılıç, Abdurrahman - Seven, Serdal. *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem Yayınları, 8. Basım, 2011.
- Kızılabdullah, Yıldız. "Yapılandırmacılık Yaklaşımının İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/2 (2008), 197-2015.
- Konaklı, Numan vd. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 10*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2023.
- Lakoff, George - Johnson, Johnson. *Metaforlar. Hayat. Anlam ve Dil*. çev. Gökhan Yavuz Demir. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1. Basım, 2005.
- Milli Eğitim Bakanlığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 Ve 12. Sınıflar)*. Milli Eğitim Bakanlığı, 2018.
- Öcal, Mustafa. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 9. Basım, 2020.
- Özcan, Emine Şule. *Lise Yeni 12. Sınıf Biyoloji Ders Kitabında Kullanılan Metaforlar ve Analogiler Üzerine Bir Araştırma*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Özgürbüz, İbrahim Emrah. *Coğrafya Ders Kitaplarındaki Analogilerin Ve Metaforların Analizi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Pınarbaşı, Bekir - Özdemir, Fikri. *Orta Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 11*. Ankara: Sdr Dikey Yayıncılık, 2022.
- Sanchez, Alvaro vd. "Eğitim İçin Sanal Gerçeklik Sistemlerinin Tasarımı: Bilişsel Bir Yaklaşım". *Eğitim ve Bilgi Teknolojileri Dergisi* 5/4 (200M.S.), 346-362.
- Semerci, Çetin. "Program Geliştirme, Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni İlköğretim Programlarına Farklı Bir Bakış". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31/2 (2007), 125-140.

- Su, Mehmet. "Piaget'in Bilişsel Gelişim Teorisinin Ergenlik Dönemi Dini Gelişim Üzerindeki Etkileri: Elkind'in Yaklaşımı". *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 13/1 (2022), 63-82.
- Şeyihoğlu, Ayşegül vd. "İlköğretim 4-5-6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Analojilerin İncelenmesi". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 55 (2022), 347-375.
- Şeyihoğlu, Ayşegül - Gençler, Gülşah. "Hayat Bilgisi Öğretiminde 'Metafor' Tekniğinin Kullanımı". *Journal of Turkish Science Education* 8/3 (2011), 83-100.
- Uçan Eke, Nagehan. *Klasik Türk Edebiyatında Metaforik Üslup*. Ankara: Akçağ, 1. Baskı., 2017.
- Ustaoğlu, Fatma Gülin. *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Metafor*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Ünsal, Yasin - Güneş, Bilal. "Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak MEB İlköğretim 4.Sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabına Fizik Konuları Yönünden Eleştirel Bir Bakış". *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22/3 (2002), 107-120.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Basım, 2018.
- Yıldırım, Kevser. *Mesnevi'de Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi İçin Faydalanılabilecek Metaforların İncelenmesi*. İstanbul: Yedi Tepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Yılmaz, Feramuz vd. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 12*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2022.
- Zengin, Mahmut. *Din eğitimi ve Öğretiminde Yapılandırıcı Yaklaşım*. İstanbul: Dem Yayınları, 1. Basım, 2011.

Research Article

Analysis of Secondary School Religious Culture and Moral Knowledge Textbooks in Terms of Metaphor Use

Recep UÇAR¹ Neslihan DAĞ^{*2}

¹ Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Din Eğitimi, Malatya, Türkiye
Assoc. Prof., Inonu University, Faculty of Theology, Department of Religious Education, Malatya, Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0520-577X> | ROR ID: <https://ror.org/04asck240> | recep.ucar@inonu.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Malatya, Türkiye
PhD Candidate, Inonu University, Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and Religious Sciences, Malatya, Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2136-4362> | ROR ID: <https://ror.org/04asck240> | neslihandag_23@hotmail.com

**Corresponding Author/Sorumlu Yazar*

Introduction: Religious education has a distinct structure with a unique and predominantly abstract conceptual framework. In this context, the role of the teaching methods in achieving meaningful and permanent learning in religious education is crucial. One of the key tools that facilitates this is the use of metaphors. A metaphor is a linguistic and cognitive tool that explains an unknown concept or situation thorough comparison with a known concept by drawing on the similarity relationships between the two. Metaphors are an essential element in the learning process of the constructivist approach, particularly for concretizing abstract concepts. This is because it enables students to construct new meanings by establishing cognitive connections between the unknown concept and their own experiences and actively build these meanings in their mind. Metaphors offers numerous benefits, such as increasing motivation in learning, fostering creative thinking and imagination, and enhancing information retention. In religious education, metaphors are particularly valuable as they facilitate students' understanding of abstract religious concepts and support learning achievements. Textbooks are key teaching materials, play a central role in demonstrating the effectiveness of the teaching method. The aim of this study is to determine the frequency, effectiveness, and limitations of metaphor use in secondary school Religious Culture and Ethics textbooks. Additionally, the study aims to evaluate the pedagogical effectiveness of these metaphors in concretizing abstract religious concepts in relation to the course's objectives. It also aims to highlight the importance of metaphors in religious education. In this framework, secondary school Religious Culture and Ethics textbooks were examined for their use of metaphors. Although the literature emphasizes that metaphors are an effective tool in both education and religious education, no comprehensive study focusing on the issue in Religious Culture and Ethics textbooks has been identified. This gap in the literature represents a significant obstacle to understanding the pedagogical effectiveness of textbooks and the role of metaphors in constructing meaning. This deficiency underscores the originality and significance of this study.

Method: This qualitative study employed the document analysis method to examine 9th, 10th, 11th, and 12th-grade textbooks, identifying metaphors used. Content analysis was utilized to classify the metaphors. The identification and analysis process was conducted in consultation with a Turkish Language and Literature expert, and the metaphors were categorized based on their expertise. After achieving coder consensus, inter-coder reliability was calculated using Cohen's Kappa statistic, confirming sufficient agreement. Metaphorical expressions were analyzed and coded according to the "similarity - resemblance," "target - source," and "abstract - concrete" relationships, in line with the function of ontological metaphors in Lakoff and Johnson's conceptual metaphor theory, which involves "seeing one thing as another." The placement of the metaphors was categorized as "verse-hadith-text (as the author's expression), poem (proverb, riddle, etc.)." Additionally, the frequency of metaphors used in each unit and their relation to the course's objectives (cognitive, affective, and psychomotor domains) were presented in tables.

Findings: The study found that metaphors were used most frequently in the 9th-grade textbook and least frequently in the 12th-grade textbook. It was observed that the use of metaphors declined progressively from grades 9 to 12. Although 9th-grade students are typically in the formal operational

stage of cognitive development, differences in their cognitive and language development levels may affect the effectiveness of metaphors. The higher frequency of metaphors in the 9th-grade textbook appears to support student comprehension of abstract topics and lay a solid foundation for religious concepts compared to other grades. While metaphors seem evenly distributed across grade levels, it was observed that they were not adequately utilized in units addressing predominantly abstract topics, especially those related to belief and ethics.

Conclusion: The results of this study align with the findings in the existing literature, which emphasize the benefits of metaphor use in education. These benefits facilitating comprehension by concretizing abstract concepts, drawing attention through effective language use, encouraging critical thinking, and enhancing retention through mnemonic features. The study concluded that the metaphors used in the textbook were sufficiently effective in enhancing students' cognitive skills, such as understanding, analyzing, and evaluating abstract and complex topics and concepts. Furthermore, it was found that metaphors effectively supported both cognitive and affective learning objectives by drawing students and helping them internalize complex ideas.

Recommendation: In this regard, it is recommended that the use of metaphors in textbooks designed under the new education model be increased to make teaching materials more comprehensible and effective. Additionally incorporating metaphors in religious education and instruction is likely to contribute significantly to the development of innovative pedagogical methods.

Keywords: Religious Education, Religious Teaching, Religious Culture and Moral Knowledge, Metaphor, Textbook Review.